

Izvorni znanstveni članak
UDK 940.53 (497.13 Čabar) »1944« (093)

Antun Giron, Zavod za povijesne i društvene
znanosti JAZU, Rijeka, Braće Šupak 5

DJELATNOST KOTARSKOG NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA ČABAR PREMA DOKUMENTIMA PLENARNE SJEDNICE ODRŽANE 25. STUDENOG 1944. GODINE

Kotarski NOO Čabar je osnovan u lipnju 1943. godine. Do srpnja 1944. godine njegovo unutrašnje ustrojstvo je bilo usklađeno s uputstvima ZAVNOH-a.

Zapisnik sjednice KNOO-a Čabar od 25. studenog 1944. s priložima pojedinih njegovih odjela najbolji su pokazatelj preokupacija i djelatnosti KNOO-a Čabar kao organa uprave i šubstva nove Jugoslavenske države na oslobođenom području okruga Gorski kotar.

I.

Kotarski narodnooslobodilački odbor Čabar osnovan je u lipnju 1943. godine. Do rujna iste godine bili su osnovani ilegalni NOO-i u Čabru, Gerovu, Plešcima, Prezidu i Tršću.¹ Time je praktički bilo dovršeno konstituiranje kotara Čabar kao posebno teritorijalno-upravne jedinice Gorski kotar.²

¹ I. Cuculić, *Gorski kotar u narodnooslobodilačkoj borbi 1942—1943*, *Gorski kotar u radničkom pokretu i NOB*, Zbornik radova, Posebno izdanje sv. 4, Rijeka 1974, str. 375.

² Razvoj i djelatnost organa narodne vlasti na području kotara Čabar prikazala je nekolicina autora koji su obrađivali NOB u Gorskom kotaru. Za razdoblje od 1941. do sloma Italije u rujnu 1943. god. to su: V. Švob — M. Konjhodžić, *Drugi odred Primoraca, Gorana i Istrana 1942. godine*, Zagreb 1969, str. 213—217; I. Cuculić, *Gorski kotar u narodnooslobodilačkoj borbi*, n. dj., str. 293, 339, 375—376; I. Kovačić, *Kotar Čabar u narodnooslobodilačkoj borbi od 1941. do 1943.*, *Čabarski kraj u radničkom pokretu i NOB*, Posebno izdanje sv. 22, Rijeka — Čabar 1985, str. 147—148, 197, 216—218, 222—225. Za razdoblje od 1943—1945. god. podaci se

Nakon sloma Italije i razoružavanja talijanskih okupacijskih snaga u rujnu 1943. god, NOO-i izlaze iz ilegalnosti i preuzimlju cjelokupnu civilnu vlast na području čabarskog kotara. Od tada pa do konačnog oslobođenja zemlje kotar Čabar je praktički slobodni teritorij na kojem upravnu i sudsku vlast imaju NOO-i. Uključivanje čabarskog područja u njemačku operativnu zonu »Jadransko primorje« i pokušaj da se uspostavi njen organ vlasti u toku njemačke ofenzive »Wolkenbruch« (Prolom oblaka) nisu dali nikakvih rezultata.³ Nakon povlačenja jedinica 2. SS-oklopnog korpusa, NOO-i na području kotara ostaju jedina vlast čiju stabilnost nisu mogli ugroziti ni povremeni prodori slabijih njemačkih snaga, ni upadi Rupnikovih domobranaca, a ni dolazak četnika na područje kotara početkom 1945. godine.⁴

Od druge polovice 1943. do druge polovice 1944. god. Kotarski NOO Čabar nastoji uskladiti svoje unutrašnje ustrojstvo s odredbama i uputstvima ZAVNOH-a. Do srpnja 1944. god. Kotarski NOO Čabar je u svom sastavu imao: Upravni odjel, Sudski odjel, Odjel za gospodarstvo i Kotarsku gospodarsku komisiju, Zdravstveni odjel, Propodjel, Prosvjetni i Socijalni odjel. Početkom srpnja 1944. god. izvršena je reorganizacija Kotarskog NOO-a na osnovi odluke Okružnog NOO-a za Gorski kotar.⁵ Od tada Kotarski NOO ima Izvršni odbor (Radni odbor) i Plenum. Nakon što je krajem istog mjeseca bio izabran Kotarski odbor JNOF-a kao općepolitički organ NOP-a, Kotarski NOO i formalno preuzimlje i vrši funkciju organa uprave nove jugoslavenske države.⁶ U studenom iste godine bio je osnovan Odjel za obnovu zemlje te Kotarska i općinske komisije za popis ratne štete u svih pet općina na području kotara. Time je u stvari bilo dovršeno sređivanje unutrašnje strukture Kotarskog NOO-a do izbora za kotarsku skupštinu provedenih 28. siječnja 1945. godine.⁷

mogu naći u: A. Giron, *Okrug Gorski kotar u narodnooslobodilačkoj borbi 1943—1945. Gorski kotar u radničkom pokretu i NOB. Zbornik radova. Posebno izdanje sv. 4, Rijeka 1974, str. 383, 385, 415—417, 427, 434, 436—437; Isti, Kotar Čabar u narodnooslobodilačkoj borbi od listopada 1943. do travnja 1945. godine Čabarski kraj u radničkom pokretu i NOB. Posebno izdanje sv. 22, Rijeka — Čabar 1985, str. 237—239, 245—253, 261—277, te u Vodiču Historijskog arhiva Rijeka. Posebno izdanje sv. 7, Pazin — Rijeka 1980, str. 75.*

³ Detaljnije o tome u: T. Ferenc, *Kapitulacija Italije in narodnooslobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943*, Maribor 1967, str. 459—552; A. Giron, *Okrug Gorski kotar, n. dj.*, str. 388—393, 396, 399; *Isti, Riječka bitka, Rijeka 1985, str. 229—236*; M. Lučić, *Narodnooslobodilački rat u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru u ljeto i jesen 1943. godine, Rijeka 1983, str. 176.*

⁴ *Bollettino ufficiale della provincia del Carnaro. NO. 1, Ottobre 1943 — Febbraio 1944, Fiume 1944—XXII*; T. Ferenc, *Kapitulacija Italije, n. dj.*, str. 543—550; A. Giron, *Okrug Gorski kotar, n. dj.*, str. 396; *Isti, Riječka bitka, Rijeka 1985, str. 37. i 57—59*; A. Giron — P. Strčić, *Riječka bitka i njeno značenje za sjedinjenje Istre i Rijeke s Federalnom Hrvatskom u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji, Pazinski memorijal 14, Pazin 1985, str. 47—48.*

⁵ Historijski arhiv Rijeka (dalje: HAR), JU—12, busta 1.

⁶ A. Giron, *Okrug Gorski kotar, n. dj.*, str. 427.

⁷ Isto, str. 437.

Osnovna preokupacija Kotarskog NOO-a bilo je saniranje ekonomskih, prehrambenih i stambenih prilika na području kotara. Naime, kotar Čabar je bio ekonomski upropašten i gotovo raseljen u vrijeme talijanske okupacije. Samo u ljetnoj ofenzivi 1942. god. koju su talijanske jedinice poduzele na 2. primorsko-goranski NOP odred, do temelja je spaljen veći broj sela i zaselaka, na desetine stanovnika je strijeljano, više tisuća žitelja bilo je odvedeno u internaciju ili u koncentracioni logor na Rabu, a njihova pokretna imovina je bila zaplijenjena i predana Poduzeću za upravu konfisciranih dobara Kvarnerse pokrajine. Nakon sloma Italije iz internacije i logora vratilo se na slobodni teritorij kotara nekoliko tisuća preživjelih stanovnika.⁸ Među njima je bilo oko 2.500 žitelja koji nisu imali nikakvih izvora egzistencije, jer su im kuće bile spaljene, pokretna imovina opljačkana, a zemlja ostala neobrađena.⁹ Sa skromnim fondom poljoprivrednog zemljišta, desetkovanim stočnim fondom, devastiranim šumama i onesposobljenim pilanama Kotarski NOO je morao naći način da osigura egzistenciju za više od 6.000 stanovnika kotara.¹⁰ Uz pomoć Okružnog NOO-a za Gorski kotar, ZAVNOH-a i NOO-a s područja Slovenije, Kotarski NOO je postepeno rješavao problem prehrane, smještaja beskućnika dodjelom drvene građe za izgradnju stambenih i gospodarskih objekata, organiziranjem radnih grupa za njihovu izgradnju, osposobljavanjem pilana, osnivanjem Kotarske nabavne zadruge za trgovinu i razmjenu, donošenjem mjera koje su poticale obnovu stočnog fonda, kupovanjem najnužnijih artikala na neoslobodenom području itd. Iako je rješavanje trenutačnih egzistencijalnih problema stanovništva u ratnim uvjetima bio izuzetno težak zadatak, Kotarski NO je našao mogućnosti da poboljša životne uvjete stanovništva provođenjem elektrifikacije, osiguravanjem zdravstvene zaštite, dodjeljivanjem socijalne pomoći, što više planirao je i poduzimao mjere za ekonomski razvoj kotara baziran na drvnoj industriji. On je, osim toga, osigurao osnovno obrazovanje čitavoj populaciji školskih obveznika na području kotara. Uz to je kao organ vlasti osiguravao javni red i sigurnost, obavljao upravne i sudske poslove koji su spadali u njegovu nadležnost.¹¹

Objavljivanjem zapisnika plenarne sjednice Kotarskog NOO-a Čabar od 25. studenog 1944. s priloženim izvještajima Izvršnog odbora i pojedinih odjela najbolje će ilustrirati političke i ekonomske prilike u kotaru Čabar, rad Kotarskog NOO-a, djelovanje njegovih odjela i funkcioniranje Kotarskog NOO-a kao organa državne vlasti. Objavljivanje ovog zapisnika (jednog od sačuvanih u fondovima Historijskog arhiva Rijeka) pridonijet će dakle, boljem upoznavanju

⁸ O tome detaljnije u: I. Cuculić, *Gorski kotar u narodnooslobodilačkoj*, n. dj., str. 337—341; V. Švob — M. Konjuhović, *Drugi odred*, n. dj., str. 180—255.

⁹ A. Giron, *Okrug Gorski kotar*, n. dj., str. 399.

¹⁰ Prema popisu stanovništva koji je u svibnju 1944. god. izvršio Okružni NOO za Gorski kotar, kotar Čabar imao je 6.643 stanovnika, a 666 ih je do tada stupilo u jedinice NOV. (A. Giron, *Okrug Gorski kotar*, n. dj., str. 413).

¹¹ Detaljnije o tome u objavljenim prilogima zapisnika plenarne sjednice Kotarskog NOO-a.

nju rada i djelovanja organa narodne vlasti na području kotara Čabar tijekom NOB-a, no isto tako i organa narodne vlasti uopće.

U popratnom dopisu koji je Kotarski NOO Čabar naslovio na Okružni NOO za Gorski kotar navedeno je da se uz zapisnik plenarne sjednice dostavlja i sedam originalnih priloga.¹² Faktički je, međutim, dostavljeno deset priloga koji se izrijeком navode u zapisniku s redosljedom njihova iznošenja na plenarnoj sjednici Kotarskog NOO-a. To su: Iskaz o stanju blagajne, blagajnički izvještaj, izvještaj Gospodarskog odjela, Odjela za obnovu zemlje, Upravnog odjela, Prosvjetnog, Zdravstvenog, Socijalnog odjela i izvještaj Tajništva (organizacioni).¹³ Pojedinačno navođenje izvještaja u zapisniku plenarne sjednice pokazuje da se zapravo radi o tri izvještaja Izvršnog odbora (dva izvještaja blagajnika i jedan izvještaj tajnika) te izvještaja svih sedam odjela Kotarskog NOO-a: Gospodarskog, Odjela za obnovu zemlje, Upravnog, Prosvjetnog, Zdravstvenog, Socijalnog i Sudskog. To znači da se navod o sedam priloga zapisniku u popratnom dopisu zapravo odnosi na izvještaje odjela Kotarskog NOO-a.

Prilikom redigiranja dokumenata u cijelosti su poštovani tekstovi izvornika, osim u slučajevima gdje se očividno radilo o grešci nastaloj prilikom pretipkavanja zapisnika i izvještaja. Mjesta koja su ispravljena ili precrtavana označena su u bilješkama. Riječi koje su, bez obzira na razlog, u zapisniku sjednice i njegovim priložima nepotpune, dopunjene su, a dopuna je označena okruglim zagradama u samom tekstu. Uglate zagrade su sastavni dio teksta izvornika. Prilozi uz zapisnik imaju onaj redosljed kojim su, prema tekstu zapisnika, iznošeni na plenarnoj sjednici. Nužna objašnjenja i tumačenja za pojedine navode, pseudonime i imena data su također u bilješkama.

Z A P I S N I K¹⁴

3184¹⁵

o održanoj plenarnoj sjednici Kotarskog NOO-a Čabar, održane dne 25. XI. t.g.

¹² Vidi bilješku 15.

¹³ Usporedi tekst zapisnika pod točkom 2. dnevnog reda.

¹⁴ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 2 stranice, 2 lista.

¹⁵ Broj urudžbenog zapisnika Okružnog NOO-a za Gorski kotar upisan je tintom. Zapisnik plenarne sjednice s priložima zaprimljen je pod brojem 3184 dana 2. XII 1944. kako to stoji na poleđini popratnog dopisa koji glasi:

KOTARSKI NARODNOOSLOBODILAČKI ODBOR U ČABRU

Broj 1770/44

Čabar, dne 28 studena 1944.

Predmet: Zapisnik sjednice plenuma

Kot. NOO-a od 25. XII. 1944.—

Okružnom N. O. O-u za Gorski kotar

Šalje se sjednički zapisnik sa priložima rada po sektorima, na tamošnju uporabu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Tajnik:

Gašparac J(akov) v. r.

PRIOLOG: Zapisnik sa 7 priloga

Predsjednik:

Urš (Franjo) v. r.

Prisutni su slijedeći drugovi i drugarice:

Članovi radnog odbora: ¹⁶	Članovi Plenuma:	Od strane Okruž.
Križ Juraj	Kovač Grga	NOO-a za Gorski
Šoštarić Stjepan	Janeš Micika	Kotar
Gašparac Jape ¹⁷	Troha Antun	Drug Vukelić Branko
Ožbolt Antun	Štanfelj Micika	član ZAVNOH-a
Kovač Franjo i	Žagar Franjo	
Ožbolt Franjo	Kenda Ivka	
	Zbašnik Slavko	
	Lautar Valentin	

Kako je upražnjeno mjesto predsjednika to sjednicu otvara tajnik Gašparac Jape, konstatira da su prisutni svi članovi, pozdravlja sve prisutne i predlaže plenumu slijedeći dnevni red:

- 1) Prikaz najvažnijih političkih zbivanja u svijetu i u našoj zemlji
- 2) Izvještaj tajništva o radu Kotarskog NOO-a (radnog odbora) po svim sektorima rada.
- 3) Organizaciono stanje, kooptiranje u Plenum novih članova i biranje izvršnog odbora, davanje povjerenja ili ne, dosadanjem radu izvršnog odbora.
- 4) Eventualije.

Plenum prihvaća dnevni red našto tajnik napominje važnost današnje sjednice osvrće se u kratkim crtama na vojničke i političke pobjede nove Jugoslavije naglasivši da je pobjeda kako vojnička tako i politička i ako ne još završena ali sigurna. Nakon pobjedonosnog završetka naći ćemo se kao što se već nalazimo pred novim zadatkom, a to je izgradnja i obnova naše zemlje, gdje će nam mračni tipovi na sve moguće načine ometati rad. Zato poziva drugove da budu uvijek pažljivi i budni, da se već u zametku svaki takav pokušaj onemoguću. Iza toga predaje riječ drugu Branku Vukeliću koji iznosi kako antihitlerovski blok sve više jača i to nužno usprkos svih spleta internacionalne reakcije. Osvrće se na razvoj događaja u zemljama koje okružuju Jugoslaviju uspoređuje naš narodno Oslobodilački pokret sa pokretima u drugim zemljama, te navodi razloge zašto nisu tamo donjeli tolikog uspjeha kao kod nas. Opširno se pozabavio sa Francuskom i Belgijom a naročito sa Poljskom. Dalje govori da će svaki narod krvariti koji se nije toliko možda do sada, jer svaki narod čeka velika borba u budućnosti. Svi moraju proći kroz tu fazu dok nastupi istinska demokracija. Spominje veliku pomoć koju nam je pružio SSSR do sada u vojničkom i političkom smislu, a sada i sa ekonomskom pomoći što se u prvom redu odrazilo davanjem 50.000 vagona žita.

¹⁶ Radi se zapravo o Izvršnom odboru Kotarskog NOO-a za koji se u Gorskom kotaru često koristi i naziv Radni odbor, jer njegovi članovi rade stalno u NOO-u za razliku od članova Plenuma koji bi se, prema »Poslovniku o radu narodno-oslobodilačkih odbora« ZAVNOH-a donesenom 14. VI. 1943, trebali sastajati jednom u 7 dana. (Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske. Zbornik dokumenata 1943 — dalje: ZAVNOH — Zagreb 1964, str. 224—230).

¹⁷ Gašparac Jakov.

Pozivlje sve prisutne da svugdje unose optimizam ali zdravi optimizam, koji se temelji na osnovi razvoja i uspjeha naše borbe, koju ćemo tim prije okončati čim više pregnemo da sve svoje snage uperimo za krajnji cilj a to je istjerivanje okupatora i uništenje domaćih izdajnika i oslobođenje naše zemlje.

Nakon iscrpnog prikaza druga Branka po tom se pitanju ne otvara diskusija nego se odmah prelazi na drugu točku dnevnog reda i to izvještaj tajništva o radu Kot. NOO-a kojeg podnosi drug Jape, prvo se čita o stanju blagajne i dalje po svim sektorima kako slijedi: Blagajnički izvještaj, Poljoprivredni odnosno gospodarski, izvještaj o radu za obnovu zemlje, rad Upravnog odjela, po prosvjeti, po zdravstvu, po socijalnom radu, po sudstvu koji se izvještaji u originalu prilažu ovom zapisniku.

Nakon što su podnijeti gore navedeni referati otvara se diskusija u kojoj uzimlju učešća svi članovi plenuma, te se zaključuje

a) po blagajni: da se onih 11.000 Lira spomenutih u izvještaju blagajne briše kao potraživanje Kot. NOO-a u korist Opć. NOO-a Gerova te po tome prestaje dugovanje Opć. NOO-a Gerova napram blagajni Kot. NOO-a, da se pomogne Opć. NOO-u Tršće sa Lira 20.000.— koja je svota već bila na zadnjoj plenarnoj sjednici odobrena.

b) po gospodarstvu: da se od onih 46 komada svinja koje su dane na uzgoj pojedini obiteljima uzme ne novac nego stanoviti postotak tako, da oni koji imaju do 4 člana obitelji dadu 30% od cjelokupne težine svinja, a oni koji imaju više od 4 člana obitelji 20%. Ima se uzimati podjednako u postocima i od masti i od mesa.

Na kritiku druga Antuna Troha radi odugovlačenja sa doznakama u gradnji objekata zaključuje se da treba pozvati na odgovornost zato odnosne lugare.

Dalje se zaključuje da se dodjeli par konja Tršču na uporabu radi odvoza drva i građe, ti se konji za sada nalaze u Gerovu. Buduć su konji slabi Kot. NOO dati će 100 klgr. zobi za bolju ishranu istih konja.

Drug Ožbolt Franjo osvrće se kritikom nato, da opć. NOO Čabar pravi doznake za izdavanje građe i takovima kojima nije baš potrebno, a buduć je građa u pomanjkanju treba istu štediti za one koji su preko potrebni.

Zaključuje se da se o tome obavjesti Opć. NOO uz upozorenje da se pazi kome se građa izdaje. Isto drug Ožbolt navada, da se ne posvećuje dovoljno pažnje razveženoj građi tako n.pr. kod kapelice u Potoku gdje se nalazi arišove građe koje je drvo skupocjeno, a istog razvlači kako vojska tako i civilno pučanstvo, a usto i trunc jer nije dovoljno zaštićeno od nevremena. I po tome se stavlja u zadatak predsjedniku gospodarske komisije da se ta građa zaštititi od propasti.

Vodi se diskusija radi ugljena kojega će manjkati za same naše kovačnice, te bi trebalo još paliti ugljen, te se drugovi saglasuju, da se već sada odmah pristupi izradbi drva za ugljen, jer ona drva koja se nalaze po šumama trula su i nesposobna za ugljen, pa bi se sa sada izrađenim drvima pristupilo palenju ugljena u momentu kada bi vremenske prilike to dozvoljavale.

Dalje se vodi razgovor na primjedbu druga Jape kako bi se doskočilo u pomanjkanju voznog blaga radi same obrade zemlje kao i dovoza drva i t.d.,

te se članovi plenuma saglasuju time, da se u narodu propagira da se za takav posao uči ono blago vožnji, t.j. krave, koje bi mogle prilično nadoknaditi volove i konje za takav lakši posao.

Glede gradnje objekata sjednica jednoglasno zaključuje da se za sad prvenstveno radi na dovršetku već započetih objekata.

Po pitanju popisa ratnih šteta drugovi izjavljuju, da narod s povjerenjem gleda nato i da se interesira za taj popis.

Prelazi se na organizaciono pitanje.

Drug tajnik Jape čita referat po tome, zatim oprosno pismo druga Muhvića,¹⁸ predlaže potrebu kooptiranja novih članova i to tako da bi se primili u plenum dva člana iz Plešci jedan iz Prezida jedan iz Čabra i jedan iz Tršća.

Prelazi se na biranje novih članova te su izabrani slijedeći drugovi i drugarice:

Iz općine Plešci drug Kovač Antun i Kuzele Tomo

„ „ Prezid drugarica Irena Žagar

„ „ Čabra drug Urh Franjo dosadanji predsjednik Opć. NOO-a

„ „ Tršća drugarica Volf Milka

Drug Ožbolt Franjo dosadanji podpredsjednik izjavljuje da mu je nemoguće biti u izvršnom odboru, jer mu prilike rada kao pilanaru i mlinaru ne dozvoljavaju, da aktivno radi u izvršnom odboru,¹⁹ te moli da ga se razriješi dužnosti podpredsjednika i premjesti u plenum KNOO-a.

Drugovi primaju do znanja te predlažu da se druga Urha Franju postavi za predsjednika Kot. NOO-a, a druga Kovač Antuna iz Plešci koji je do sada vršio dužnost blagajnika Opć. NOO-a Plešce postavi za podpredsjednika, drugaricu Irenu Žagar da se primi u izvršni odbor, dok bi ostali drugovi i to Kuzele Tomo i Volf Milka bili kao članovi plenuma.

Buduć novoizabrani drugovi članovi ovog NOO-a nisu prisutni²⁰ to se stavlja u zadatak tajniku da iste obavjesti i odredi sjednicu izvršnog odbora na koju treba pozvati drugove da se prime svojih dužnosti.

Drug Branko Vukelić daje završnu riječ po tome, te među inim navodi kako će se Kotarski plenum uskoro pretvoriti u skupštinu i kako treba da izvršni odbor daje točan račun o svome radu narodu, a članovi plenuma treba da budno prate rad izvršnog odbora²¹ i da ih pomažu u svemu.

Isto tako treba da izvršni odbor učini sve da svi niži odbori t.j. općinski i seoski NOO-i polažu račun narodu o svome radu što su u vremenskom periodu od sjednice do sjednice učinili za svoj narod.

Drugovi svečano obećaju da će dati sve od sebe za svoj narod i NOB.

¹⁸ Antun Muhvić dotadašnji predsjednik Kotarskog NOO-a Čabar upućen je na rad u Okružni NOO za Gorski kotar. Pismo se ne nalazi u prilogu zapisnika.

¹⁹ Vidi bilješku 16.

²⁰ Novoizabrani predsjednik Kotarskog NOO-a vjerojatno je prisustvovao sjednici, jer je potpisao zapisnik.

²¹ Bilo je otipkano: *odborav*, pa je slovo *v* naknadno križano tintom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Tajnik:
Gašparac J(akov) v. r.

Predsjednik:
Urh²² v. r..

KOTARSKI N.O.O. ČABAR²³

²² Franjo.

²³ Okrugli pečat Kotarskog NOO-a Čabar. Tekst je smješten uz vanjski obod pečata. U sredini pečata je petokraka zvijezda u vijencu koji čini žitni klas i vjerojatno grančica masline što bi trebalo simbolizirati blagostanje i mir.

[Prilog 1]

ISKAZ
o stanju blagajna na području Kot. Narodnooslobodilačkog odbora u Čabru

Redni broj	Naziv ustanove	Razdoblje od — do	P r i m i t a k						I z d a t a k						S t a n j e						Opaska			
			u gotovom		u vrednosti papirima		obvezni- 3% zajma		u gotovom		u vrednosti papirima		obvezni- 3% zajma		u gotovom		u vrednosti papirima		u obvezni- 3% zajma					
			Lit.	e.	Lit.	e.	Lit.	e.	Lit.	e.	Lit.	e.	Lit.	e.	Lit.	e.	Lit.	e.	Lit.	e.				
1	Kot. N.O.O. Čabar	17/VII. 43. 17/XI. 44.	1.525.361	65	—	—	—	305.100	—	1.450.011	—	—	—	105.200	—	79.350	65	—	—	46	199.900	—	—	—
2	Opć. N.O.O. Čabar	16. IX. 43. 17/XI. 44.	352.463	70	86.105	42	63.000	—	308.041	15	—	—	—	—	—	41.447	55	86.105	42	—	—	—	—	—
3	Opć. N.O.O. Gerovo	10/IX. 43. 29. X. 44.	434.135	95	13.733	89	54.000	—	403.388	25	—	—	—	—	—	10.747	70	13.733	89	—	—	—	—	—
4	Opć. N.O.O. Prezid	13. IX. 43. 17/XI. 44.	165.337	86	—	—	11.000	—	152.263	35	—	—	—	—	—	13.074	31	—	—	—	—	—	—	—
5	Opć. N.O.O. Plešće	11. IX. 43. 2. XI. 44.	118.713	55	2.810	15	11.000	—	102.773	79	—	—	—	—	—	13.939	80	2.810	15	—	—	—	—	—
6	Opć. N.O.O. Tršće	1. XII. 43. 30/X. 44.	156.364	10	—	—	11.000	—	124.093	—	—	—	—	—	—	31.671	10	—	—	—	—	—	—	—
Ukupno Σ			2.756.396	85	102.640	46	455.100	—	2.541.170	54	—	—	—	—	—	215.226	31	102.640	46	199.900	—	—	—	—

Blagajnik:
Srećko Sostarić
v. r.

Smrt Fašizmu — Sloboda narodu!
Čabar, dne 18. novembra 1944.
KOTARSKI N.N.O. ČABAR²⁴

Preijsjednik : u. z.
Kovč Franjo v. r.

²⁴ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, rukopis olovkom i tintom, 1 stranica, 1 list.
²⁵ Razlika između primitka i izdatka je netočna. Točno je 44.442,55.
²⁶ Okrugli pečat Kotarskog NOO-a Čabar.

[Prilog 2]

BLAGAJNIČKI IZVJEŠTAJ:²⁷

Pregledano je cjelokupno blagajničko-računarsko poslovanje na području Kotarskog N.O.O-a Čabar, za razdoblje od kapitulacije Italije t.j. od dana oslobođenja ovoga kotara do danas, te je ustanovljeno, da su primitci, i izdatci i ostaci u blagajnama područnih opć. NOO-a, kao i blagajne Kotarskog NOO-a, kako to pokazuje priležeći iskaz.

Kao glavni prihod blagajne Kot. NOO-a Čabar, bila je novčana pomoć Okružnog NOO-a za Gorski kotar kako slijedi:

1) 12. XII. 1943 primljena je novčana pomoć od Okružnog NOO-a za prehranu siromašnih interniraca u iznosu od Lit	11.500.—
2) 10. I. 1944 od istog odbora u istu svrhu Lit	164.836.—
3) 25. II. 1944 od istog odbora u istu svrhu Lit	95.875.—
4) 27. IV. 1944 od istog odbora, a za prehranu siromašnog naroda primljeno je Lit.	200.000.—
5) 13. V. 1944. od istog odbora u istu svrhu Lit.	100.000.—
6) 6. VII. 1944 od istog odbora u istu svrhu Lit.	100.000.—
7) 17. VII. 1944. od istog odbora za stočarski fond Lit.	10.000.—
8) 11. VIII. 1944. od istog odbora pomoć za gradnju baraka i objekata u popaljenim selima i zaselcima Lit.	50.000.—
9) 24. VIII. 1944. od istog odbora u istu svrhu Lit.	50.000.—

Ukupna novčana pomoć Okr. NOO-a iznosi Lit. 782.211.—

Osim toga preuzeto odnosno pronađeno u blagajni bivšeg Civilnog komesarijata u Čabru svota od Lit. 113.279.70
Od poreske uprave Čabar Lit. 11.232.28
Od ispostave Hrv Poljodjelske banke u Čabru Lit. 11.477.80

Ostali prihodi odnosno primitci blagajne Kot. NOO-a Čabar bili su novčane pomoći pojedinaca i ustanova, razne globe, dobitci nabavljачke zadruge i t.d., što je sve vidljivo iz odnosnih blagajničkih knjiga.

Izdatci iz blagajne bili su u glavnom novčane pomoći područnim Opć. NOO-ima za dobavu živežnih namirnica, za gradnju objekata i baraka,²⁸ manje novčane pomoći siromašnih obitelji naših boraca, za palenje i prevoz ugljena za kovačke radionice, za dobavu hrane našoj NOV. izdavane su pozajmice pojedinim familijama za kupovinu svinja za uzgoj dobavljen je razni materijal za potrebe NOV. i ustanove i t.d.

²⁷ HAR, JU—12, bušta 1, izvornik, strojopis, 3 stranice, 3 lista.

²⁸ Ispred riječi *baraka* otkucano je *objeka*, pa je naknadno križano tintom.

Od 3% zajma N.O. primljeno je svega za Lit 349.900.— obveznica, od koga plasirano i sa Okr. NOO-om obračunato za Lit. 150.000., dok je još u kasi tih obveznica za Lit. 199.900.— koje uz najbolju volju do danas nije bilo moguće plasirati.

Blagajna Kot. NOO-a Čabar zapravo duguje samo Lit. 22.710.08 i to: Ispostavi Hrv. Polj. banki Čabar Lit. 11.477.80 i Poreskoj upravi Čabar Lit. 11.232.28.

Blagajna Kot. NOO-a Čabar potražuje Lit. 114.700.— i to: od raznih stranaka, kojima je dana pozajmica u gotovom od Lit. 45.700.— i za 46 komada svinja, koje su dane pojedinim familijama na uzgoj uz obvezu da prigodom klanja dadu određeni procenat masnoće i mesa za korist N.O.F., a koja svota ako se računa u novcu za svaki komad po Lit. 1.500.— iznaša Lit. 69.000.—

Svaki primitak i izdatak novca kroz blagajničke knjige, je knjižen i dokumentovan, te je vidljivo od toga i u koju svrhu je novac primljen odnosno izdan.

Knjigovodstvo kod blagajne Kot. NOO-a, vodi se u najnovije vrijeme prema danim pismenim i usmenim direktivama Okružnog NOO-a za Gorski kotar, dok se ranije vodio samo obični blagajnički dnevnik.

Samo vođenje knjiga i uopće blagajničko-računarskih poslova, može se reći da je zadovoljavajuće, jer se kod pregleda nije naišlo na neke naročite greške.

Kao glavni prihodi blagajna područnih NOO-a,²⁹ bile su novčane pomoći iz blagajne Kot. NOO-a, odnosno kako je blagajna Kot. NOO-a, primala novčanu pomoć od Okružnog NOO-a za Gorski kotar, proporcionalno prema broju stanovništva, odnosno prema ukazanim potrebama, davala se pomoć područnim NOO-ima, pa je tako ta pomoć davana kako je niže navedeno:

I. Opć. N.O.O.-u Čabar

5. V. 1944. za prehranu siromašnog pučanstva Lit.	30.000.—
16. VIII. 1944. za gradnju objekata i baraka Lit.	5.000.—
18. VIII. 1944. u istu svrhu Lit.	5.000.—
18. VIII. 1944 za kace i škafove Lit.	2.000.—
Za prehranu siromašnog pučanstva Lit.	9.000.—

Ukupno Lit. 51.000.—

II. Opć. N.O.O.-u Gerovu

22. XII. 1943. kao posudbina za otkup živežnih namirnica Lit. .	11.000.—
1. II. 1944. pomoć za siromašne internirce Lit.	20.239.—
17. XII. 1944. za siromašne obitelji Lit.	11.000.—
3. V. 1944. u istu svrhu Lit.	38.000.—
7. VII. 1944. za gradnju objekata i baraka Lit.	8.000.—

²⁹ U dokumentima Kotarskog NOO-a Čabar općinski odbori se obično nazivaju područnim, osim u organizacijskim izvještajima. Naime, zbog malog broja stanovnika u popaljenim selima na području kotara nisu više djelovali seoski NOO-ovi, već je samo jedan NOO bio nadležan za čitavo općinsko područje. Otuda sličnim područni za općinske NOO-e.

1. I ^o . 1944. u istu svrhu Lit.	10.000.—
1. IX 1944. za kace i škafove Lit.	2.000.—
19. IX. 1944. za gradnju objekata Lit.	20.000.—

Ukupno Lit. 120.239.—

III. Opć. N.O.O.-u Tršću

1. II. 1944. pomoć za siromašne internirce Lit.	18.750.—
6. V. 1944. za siromašne obitelji Lit.	38.000.—
27. V. 1944. za prevoz građe za gradnju objekata i baraka Lit.	4.000.—
12. VI. 1944. u istu svrhu Lit.	2.000.—
30. X. 1944. za gradnju objekata i baraka Lit.	57.000.—
30. X. 1944. za kace i škafove Lit.	2.000.—

Ukupno Lit. 121.750.—

IV. Opć. N.O.O.-u Prezid

20. X. 1943. novčana pomoć Lit.	2.500.—
4. XII. 1943. za siromašno pućanstvo Lit.	5.000.—
1. II. 1944. u istu svrhu Lit.	22.500.—
6. V. 1944. u istu svrhu Lit.	24.000.—
6. VIII. 1944. za gradnju baraka i objekata Lit.	5.000.—
20. VIII. 1944. u istu svrhu Lit.	5.000.—
20. VIII. 1944. za kace i škafove Lit.	1.000.—

Ukupno Lit. 65.000.—

V. Opć. N.O.O.-u Plešće

11. V. 1944. za siromašno pućanstvo Lit.	5.000.—
5. V. 1944. u istu svrhu Lit.	15.000.—
5. VIII. 1944. za siromašne internirce Lit.	4.000.—
5. VIII. 1944. za siromašno pućanstvo Lit.	17.500.—
5. VIII. 1944. za gradnju objekata i baraka Lit.	5.000.—
18. VIII. 1944. u istu svrhu Lit.	5.000.—
18. VIII. 1944. za kace i škafove Lit.	1.000.—

Ukupno Lit. 52.500.—

Prema gore izloženom ukupna novčana pomoć područnim NOO-ima, a iz blagajne Kot. NOO-a iznaša Lit. 410.489.—

Ostali prihodi, odnosno primitci blagajna područnih NOO-a, bili su preostale blagajničke imovine od bivših opć. uprava i aprovizacija novčane pomoći pojedinaca i ustanova, razne globe, trošarine na piće i meso vanredni prihodi i t.d.

Izdatci iz blagajna područnih opć. NOO-a bili su u glavnom za dobavu hrane siromašnom pučanstvu, za gradnju objekata i baraka, manje novčan(e) pomoći siromašnim³⁰ obiteljima naših boraca socijalne pomoći pojedincima i t.d.

Nijedna blagajna područnih NOO-a nema nikakvog naročitog dugovanja niti potraživanja, osim neka manja dugovanja nabavljačkoj zadruzi Čabar, koja će ali dugovanja u najkraće vrijeme likvidirati. Jedino duguje blagajna Opć. NOO-a Gerovo Lit. 11.000.— blagajni Kot. NOO-a Čabar koja je svota knjižena u blagajničkom dnevniku Opć. OO-u Gerovu kao posuđena svota iz blagajne Kot. NOO-a za dobavu živežnih namirnica. Obzirom pak nato da je u toj općini podignuto najveći broj objekata i baraka i pod najtežim okolnostima prevoza i prenosa drvnog materijala to što je ta općina imala i sada još ima izdataka oko gradnje i podignuća nastanba u popaljenim selima i zaselcima morati će se i taj dug na štetu blagajne Kot. NOO-a brisati, jer zapravo se po blagajničkim knjigama Kot. NOO-a nigdje i ne vodi, a niti je ovdje kako je napred navedeno iskazano.

Pojedini primici i izdatci novca po blagajničkim dnevnicima područnih Opć. NOO-a, dokumentovani su pismenim prilogima iz kojih je vidljivo zašto i u koju svrhu je novac primljen, odnosno izdan.

Drugovima koji su zaduženi po blagajničko-računarskim poslovima kod područnih NOO-a skrenuta je pažnja na pravilno vođenje blagajničkih knjiga, a napose, da se svaki primitak i izdatak novca mora proknjižiti i biti dokumentovan pismenim prilogom, koji mora biti vidiran po predsjedniku, tajniku ili ovim zamjeniku, a također o³¹ svakom primitku i izdatku novca mora biti upoznat i cijeli odbor, odnosno narod.

Samo vođenje blagajničkih knjiga po drugovima zaduženim po tom sektoru, ako se uzme u obzir, da ti drugovi nisu prošli neki naročiti kurs, može se reći da je zadovoljavajuće, jer se nije naišlo na neke naročite griješke ili malverzacije. Jedino što se može upisati u grijeh je to, što je dosadanji drug zadužen za blagajničko poslovanje kod Opć. NOO-a Čabar izgubio neke blagajničke knjige i priloge, pa je isti po tom sektoru rada razdužen i blagajničko-računarsko poslovanje povjerenom drugom drugu, od kojeg se očekuje da će tom poslovanju posvetiti punu pažnju.

Knjigovodstvo kako je to određeno po Okružnom NOO-u za Gorski kotar i ako su svi područni NOO-i³² primili potrebne formulare i upute, ne vodi se, kod nijednog NOO-a, već se vode obični blagajnički dnevници i skladišnici. Da bi se takovo knjigovodstvo moglo uvesti morao bi se održati jedan kraći kurs, da ti drugovi koji su zaduženi po tom sektoru dobiju potrebno znanje za vođenje takvog knjigovodstva. Za sada se ne pokazuje još naročita potreba za uvadanjem takvog knjigovodstva pa se moramo zadovoljiti sa dosadanjom praksom, a kad nastupi vrijeme i kad će se ukazati neophodna potreba takvog

³⁰ Ispred riječi *siromašnim* prethodno napisane riječi križaju se strojem.

³¹ Bilo je otipkana riječ *po*, pa je slovo *p* naknadno križano tintom.

³² Riječi, otipkane ispred NOO-i križane su naknadno tintom.

knjigovodstva, putem jednog kraćeg kursa dobiti ćemo usposobljeni kadar za taj sektor rada.

Kako područni Opć. NOO-i, nemaju nekih naročitih prihoda za podmirenje svojih potreba, poželjno bi bilo da se kod svakog područnog Opć. NOO-a, osnuju nabavljačke zadruge za trgovinu i zamjenu, od kojih bi imali znatne prihode.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Blagajnik:
Stjep(an) Šoštarić v. r.

Predsjednik: u.z.
Kovač Franjo v. r.

KOTARSKI N.O.O. ČABAR³³

Čabar, dne 18. studena 1944.

[Prilog 3]

IZVJEŠTAJ PO GOSPODARSKOM SEKTORU³⁴

I. POLJOPRIVREDA:³⁵

1.) Poljoprivredni sektor nalazi se od mjeseca juna ov. god. bez stručnog poljoprivrednog referenta, pa je ta vrst poslova povjerena privremeno referentu za administraciju i knjigovodstvo.

2.) Područnim Općinskim NOO-ima upućivani su tokom ljeta razni raspisi poljoprivredne naravi, koji su primljeni od Okružnog NOO-a za Gorski kotar kao: košnja sijena i spremanje istog, sakupljanje i konzerviranje povrća, upute oko poljskih radova, košnja, žetve i berbe, upute za osnivanje stočarskog fonda, košnja trave na vakantnim površinama, reorganizacija rada u gospodarskim komisijama, sastav spiskova povjerenika kod vršilica i ubiranje ušura, upute o gnojenju, upute o gojenju i berbi te konzerviranju duhana, upute o berbi; sušenju i spremanju voća, sabiranje i spremanje hrane, kontrola mlinova u pogledu ubiranja ušura, mlinskih povjerenika postavljanje radi pravilnog ubiranja ušura, upute o košnji sijena za NOV., podizanje porušenih gospodarstava, kukuruza branje, hrane sakupljanje za Nov., gnojišta izgradnja, sjemenje od povrća sakupljanje, duhana spremanje i sabiranje za Nov., sjemenskog fonda osnivanje, upute o jesenskoj sjetvi, podatci o sušnicama za voće, obradba vakantnih zemljišta, raznih odpadaka sakupljanje, voćarstva i povrćarstva unapređenje i t. d.

Razumljivo je da su svi ti raspisi popraćeni na područne Općinske NOO-e

³³ Okrugli pečat Kotarskog NOO-a Čabar.

³⁴ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 8 stranica, 8 listova.

³⁵ Ispred riječi POLJOPRIVREDA otipkana slovima križana su strojem.

sa potrebnim uputama i poticanjem na to, da se poluće čim povoljniji uspjesi na sektoru poljoprivrede.

Ovi su krajevi doduše u poljoprivredi na posljednjem stepenu, budući ovdje uspijeva jedino krumpir, kupus, repa, korada i slično i to sve samo toliko koliko je pojedinom kućanstvu potrebno, dok o izvozu nema ni govora. Kraj je potpuno pasivan klima oštra, zima dugotrajna, te padaju razni mrazevi, obradivog zemljišta imade malo i slabo je rodno osobito ako nije dovoljno gnjeno, pa zato je u tim krajevima poljoprivreda našem goraninu kao sporedno zanimanje. On se bavi više kirijom šumskih i inih produkata, a naročito šumskim poslom za koji ide i u³⁶ druge krajeve dapače i u strane zemlje. Kupska dolina pruža nešto povoljnije tlo za poljoprivredu, ali je i to tako malo da jedva dolazi u obzir.

3.) Tokom ljeta spremljena je košnja sijena, čiji prirod je bio dosta povoljan, nu smetale su spremanju istog česte kiše koje su baš u ono vreme skoro dnevice padale.

Ovog proljeća mnogi gospodari sagradili su si male pčelinjake i počeli se baviti u priličnoj mjeri pčelarstvom, nu i za pčele na žalost bila je ova godina vrlo slaba, pa se drži da će tokom zime uginuti mnogi pčelci koji nisu sakupili dovoljno meda za zimu.

Kuničarstvom počeo se narod također baviti dosta obsežno. Mnogi gospodari osobito mladi i agilniji drže kuniće, pa se uzgoj istih dosta proširuje i dobro napreduje. Dok se uzgoj kunića još više proširi u šire mase naroda donosit će istome prilične koristi prodajom mesa a lakše će se doći i u drugim familijama do komadića dobrog mesa, kojega se danas osjeća općenito pomanjkanje. Troškovi oko uzgoja kunića neznatni su, pa je svakom omogućeno da se bavi uzgojem istih.

Krumpir se je zbog pomanjkanja hrane počeo tu i tamo prerano kopati, a urodio je ove godine dosta dobro. U krajevima gdje se sije kukuruz koji je dobro uspio, no u mjesecu septembru ov. god. naškodila mu je dosta kao i drugim usjevima nadošla oluja koja je u veliko kukuruz polomila i povaljala.

Inače se do sada pobralo i pospremilo sve produkte poljoprivrede, nu sve to samo u maloj mjeri koliko će dostajati pojedinom pućanstvu za prehranu obitelji istog. Prilično je počinjeno štete na voću, povrću i zemljištu u opće, od vojske koja je djelom ovuda prolazila, a djelomice bila ovdje stacionirana.

4.) Prirod voća na području pojedinog Općinskog NOO-a bio je ove godine dosta povoljan te je sakupljena prilična količina voća kod pojedinog domaćinstva, koje je voće djelom posušeno po sušnicama i spremljeno za zimu za hranu, dok je drugi dio namočen za pečenje rakije a jedan dio prodan. Sakupilo se prilično voća za NOV kao i bolnice. Bolje su rodile jabuke i kruške a manje šljive. Oraha ima u maloj količini, a druge vrsti voća i nema.

³⁶ Riječ koja je bila otipkana ispred slova u, križana je strojem.

Ove godine sagrađene su u ovim krajevima prve dve sušionice za voće na suhi zrak, i to jedna u Mandlima općine Plešće, a druga na Hribu općine Gerovo. Prva još nije potpuno ni dogotovljena dok se ova potonja nalazi već u upotrebi. Inače su ovdje u porabi isključivo sušnice primitivne starinskog tipa, koje više neodgovaraju današnjem duhu vremena.

5.) Jesenska sjetva žitarica mogla se je izvršiti sa zakašnjenjem i velikim poteškoćama, a to zato jer su³⁷ u prvom redu smetale tome kiše, a u drugom redu pomanjkanje vučne stoke, dok i tamo gdje još takove u neznatnom broju imade bila je ista baš ove jeseni za vreme sjetvene kampanje, skoro sasvim okupirana za vojničke svrhe.

Potrebno sjemenje za jesensku sjetvu spremio je pojedini gospodar od ljetnog priroda, neki su posudili takovo od susjeda, a neki nabavili i u susednoj Sloveniji. Sve žitarice siju se ovdje u neznatnim količinama i to samo u nižim i rodnijim krajevima Kupske doline, dok se u brdovitim predjelima ovog kotara sije samo malenkost pšenice, zobi, ječma i raži.

6.) Prilične površine vakantnog zemljišta pokošene su ove godine u korist N.O.V. pa je svaka općina spremila po nešto takvog sijena. Nu isto je već sada skoro sasvim utrošeno od konja XI. korpusa koji je bio ovdje kroz 3 tjedna štacioniran, te od prolazne stoke prigodom seobe vojne bolnice itd.

7.) Općenito se mora naglasiti, da je poljoprivreda u ovom pasivnom kraju na vrlo niskom stepenu, a to zbog općenitog pomanjkanja obradivog zemljišta i preoštre klime, a djelom i radi toga jer nisu ovdje uvedeni poljopriv. strojevi kao u ostalim bogatim krajevima. Osim toga narod je ostao i bez najprimitivnijeg alata u poljoprivredi usljed uništenja i haraćenja po okupatoru.

Potrebno bi bilo dobiti motika, budaka, vila za sijeno, sijalica, pljugova, vršalica, vetrenjača i t.d. i svaku općinu snabdjeti barem donekle u nekoj maloj mjeri sa tim alatom i spravama.

Koristno bi bilo u ovim šumskim brdovitim krajevima uvesti i unaprediti šumsku industriju te razviti kućnu industriju koja bi pučanstvu pružala ljepu zaradu, dok će mu poljoprivredna grana gospodarstva biti kao uvijek nuzgredna.

II. VETERINARSTVO:

U pomanjkanju stručnog lica do sada je vršio dužnost veterinarskog referenta drug zadužen za šumarstvo. Sada tu dužnost vrši diplomirani veterinar drug Randić Antun i to zajedno za kotar Delnice i Čabar.

Usprkos toga rad se je odvijao prema intencijama viših narodnih vlasti usmjeren k unapređenju stočarstva.

U tu je svrhu nastojano da se odgaja naročito ženska telad davajući materijalnu pripomoć držaocima ženske teladi, koja ali nije bila dovoljna s

³⁷ Slovo otipkano ispred riječi su križano je strojem.

razloga što se osjećalo veliko pomanjkanje na mljeku, odnosno na drugoj krepkoj hrani te je narod željno očekivao telenje krave čime mu je bilo omogućeno da se opskrbljuje sa mljekom, ali pod uslovom da se što prije riješi teleta.

Na području ovog kotara brojno stanje stoke prema vrsti je sljedeće: konja 57, krava od³⁸ 2 godine 591, junica do 1 godine 112, teladi muške 28, teladi ženske 35, koza 234, jaraca 3, ovnova 11, ovaca 109, volova 48, bikova 8, svinja za uzgoj 207, svinja za klanje 182, nerasta 3, ukupno 1688 komada.

Ako taj broj usporedimo sa brojem stanovništva koji iznosi 6643 duše vidimo da je to vanredno malen broj, naročito što se tiče muznog blaga.

Vučno blago (konji, i volovi) u vrlo su lošoj kondiciji, tako da je veći broj istih gotovo neupotrebljiv, odnosno upotrebljiv samo na manjim razdaljinama zbog loše ishrane i velikog štrapaca.

Zdravlje stoke inače je povoljno izim što je napred spomenuto vučna stoka je premorena.

Za unapređenje stočarstva poduzimaju³⁹ se sve mjere u koliko je to moguće obzirom na uvjete pod kojima živimo. Tako od jednih mjera unapređenja jeste već napred navedena zabrana klanja ženske teladi i uzgoj iste uz davanje novčane pomoći držaocu teleta. Dalnja mjera poduzeta je u vidu licenciranja rasplodnih grla za period 1944/45 godinu, za područje sviju područnih općina, izvršenog ovih dana.

No vlastitom snagom i postojećim grlima nećemo moći dovesti na onaj nivo, kvalitativno i kvantitativno stanje stoke, na kojem je bilo prije rata. To će se moći učiniti po oslobođenju kada ćemo biti u mogućnosti nabavljati stoku iz manje postradalih krajeva države kao i iz inozemstva.

III. ŠUMARSTVO:

Od ukupne površine ovog kotara — 28.058 ha odpada na šumsku površinu 19.429 ha ili 69,96%.

Iz toga odnosa šumske površine naprama površini cijelog kotara, kao i obzirom na klimatske i edavske faktore ovoga kotara vidi se od kakove je eminentne važnosti šumsko gospodarstvo za ekonomski prosperitet ovoga kraja. Prema vrsti vlasništva šume odpadaju na razne javno pravne i privatno pravne ustanove te na fizička lica sa etatnim godišnjim⁴⁰ kapacitetom od 40.000 m³ totalne drvne mase.

Prema tome možemo reći da kako je šumsko gospodarstvo u prošlosti tako će isto u budućnosti glavno vrelo prihoda naroda ovoga kotara.

Obzirom na to potrebno je najveću pažnju posvetiti šumskom gospodar-

³⁸ Bilo je otipkano *do*, ali je tantom ispravljeno u *od*.

³⁹ Slova otipkana ispred riječi *poduzimaju* križana su strojem.

⁴⁰ Slova otipkana ispred riječi *godišnjim* križana su strojem.

stvu njenom sadašnjem stanju i unapređenju. Naša Narodna vlast uočivši ovu važnost ove grane narodnog gospodarstva za ekonomski boljitak ovoga naroda posvetilo istome punu pažnju, što se vidi po tome što je pri Okružnom NOO-u za Gorski kotar osnovan Odjel za šumarstvo i drvenu industriju, i što je po tom pitanju održano više konferencija šumarskih stručnjaka.

Stenjući pod jarmom fašističkog okupatora i ako relativno kratko vreme naš je narod u opšte, a naročito narod ovoga kraja osjetio svu težinu fašističkog zatiranja i pljačke.

Pokušano je to provesti i sa našim šumama, sa našim šumskim bogatstvom, ali se tome suprostavila živa narodna snaga, koja je sa oružjem u ruci putem partizanskih osvetnika sprečila namjeravanu pljačku.

Uprkos tome moralo je doći do izvesnih šteta u šumama, koje su u glavnom nastale zbog toga, što se za vreme okupacije nisu mogle provesti sve one šumske redarstvene mjere koje je bilo nužno provesti. To se očituje u izvesnoj količini suhara i zaraženih stabala.

Budući opstanak naših šuma zahtjeva je hitnu provedbu najnužnijih preventivnih mjera kako se zaraza nebi dalje širila, odnosno kako nebi došlo do katastrofalnih posljedica za postojeće šume.

Već odmah na početku ovoga kraja od okupatora izvršen je bio potpuni stručni pregled svih područnih šuma bez obzira na kategoriju vlasništva, u svrhu ustanovljenja faktičnog stanja šume i u svrhu poduzimanja najhitnijih profilaktičkih mjera.

Pristupilo se odmah doznaci rušenja i izradbi suhara i zaraženih stabala.

Taj rad bio je izvršen u granicama mogućnosti, t.j. u granicama raspoložive radne snage na kojoj je tolika oskudica. No može se kazati da je rad izvršen u tolikoj mjeri da je bilo zaprečeno svako daljnje širenje zaraze i time sprečena mogućnost upropaštavanje tog našeg zelenog zlata.

Potrebno će biti nastaviti sa rušenjem suhara u onim udaljenim šumskim predjelima (Lividraga, Smrekova draga i drugim) pošto su suhari u bližim predjelima, a u koliko još nisu to će biti, porušeni za ogrev kao i za ine kućne potrebe na građi.

Zbog istog razloga zbog kojeg nije bilo moguće porušiti sve suhare (pomanjkanje radne snage) kao i zbog pomanjkanja vučne snage nije bilo na žalost moguće iskoristiti izim u najmanjoj mjeri, po okupatoru izrađenih i u šumama ležeći građevni i drvni materijal, i ako su poduzimane sve moguće mjere kako sa strane Okružnog NOO-a za Gorski kotar tako i sa strane Kot. NOO-a da bi se što više tog materijala izvezlo na područne pilane i tako privelo svrsi te time spasilo od upropaštenja. Taj će materijal na žalost ostati u šumi kao gnojivo što opet neće biti potpuno izgubljen.

Izvršene su preliminarne⁴¹ radnje oko buduće eksploatacije područnih šuma u godinama neposredno odmah poslije rata.

⁴¹ Slova otipkana ispred riječi *preliminarne* križana su strojem.

Preliminarno konstatovana je uštednja od 113.000 m³ totalne bukove i jelove drvene gromade od koje već je⁴² i doznačena drvena masa od 34.000 m³, ali koja će se doznaka i procjena, vršena za vreme okupacije po okupatoru morati ponovno izvršiti.

Za izradbu šindre za pokrivanje novo podignutih gospodarskih i stanbenih zgrada, kao i za najhitnije pokrivanje već postojećih objekata doznačeno je cca 400 m³ cjepkovine od koje izrađeno oko 600.000 komada šindre. Isto tako izvršene su doznake stojećih stabala za razne potrebe civilnih i vojnih vlasti na gradi (grede za mostove električni stupovi i t.d.

Izvršena je također doznaka potrebne drvene mase za najnužnije ogrevne potrebe područnog pučanstva kao i vojnih i civilnih ustanova.

Masa, količina doznaka nemože se navesti s razloga što je izradba ogrijeva u toku.

Moguće će tko prigovoriti da je premalo doznačeno za ogrijev. Nu tu se mora istaći da se je doznačilo najviše koliko je bilo moguće u postojećim najbližim šumskim predjelima a da se ne izvrši devastacija istih.

Iako nam u područnim šumama leži neiskorišteno cca. 15.000 pr. m izrađenog bukovog ogrijevnog drva nemože se isto iskoristiti za ogrijevne potrebe s razloga što nema potrebnog prevoznog parka.

Isto tako vršene su doznake kako stojećih, tako u glavnom ležećih, već oborenih bilo po raznim prirodnim silama, bilo po čovjeku, stabala u razne svrhe i potrebe naroda i vlasti.

Sve to gospodarstvo vrši narodna vlast putem šumarskog referenta kao i općinskih revirnih lugara. Svaki opć. N.O.O. ima po 1 revirnog lugara što je za sada, dok se nevrše radovi u većem obimu i raznolikosti, dosta a koji će se broj u naskoroj budućnosti, naročito po završetku rata morati povećati na potrebnu meru. I ako živeći pod teškim ekonomskim prilikama osoblje vrši poverenu mu dužnost marno i s dušno.

Naš Goranin uvijek je znao cijeniti važnost šume i šumske privrede za njegov opstanak i ekonomski prosperitet, pa je samo u retkim slučajevima i iznimno pravio šumske štete i to samo za svoje, i svog gospodarstva, a nikako u špekulativne svrhe. Tako i danas možemo kazati da praktično nema šumskih šteta od veće važnosti, jer za pravilnije iste nema niti potrebe pošto sve što je narodu potrebno za njegovo gospodarstvo dobiva iz područnih šuma putem narodnih vlasti.

Propaganda šumarstva vrši se putem ličnog dodira šumarsko-lugarskog osoblja sa narodom, putem predavanja u osnovnim školama kao i putem letaka. U tu svrhu bilo je održano više predavanja po šumarskom referentu u područnim školama, te je također izdan proglas na narod pod naslovom »Narodu Kotara Čabarskog«.

Za buduće učinjene su sve predradnje naročito što se tiče popravaka postojećih i izgradnje novih šumskih cesta i puteva, podizanje popaljenih lugar-

⁴² Slova otipkana ispred riječi je križana su strojem.

nica i šumskih koliba, podizanje kotarskog šumskog rasadnika u Čabru u svrhu odgoja mladih biljaka za ponovno pošumljavanje, po okupatoru ogoljenih i devastiranih površina itd.

Izvršene su procjene svih šteta učinjenih po okupatoru, kao materijalne tako i novčane prirode te su po tom predmetu izrađeni referati kao »Šume i šumarstvo kotara čabarskog, gospodarenje fašističkog okupatora sa šumama kotara čabarskog«, iskazi raznih podataka po šumarstvu na području kotarskog N.O.O-a Čabar« kao i opširan referat o izvršenom stručnom pregledu područnih šuma, kao i o raznim šumskim pitanjima na području kot. N.O.O-a Čabar, koji su svi bili odaslani našim višim narodnim vlastima koji su time dobili potpuni uvid o stanju šumskog gospodarstva kao i o smjernicama potrebnog budućeg rada u tom gospodarstvu.

Konačno izveštava se da je na Okruž. konferenciji šum. stručnjaka, kako je to i iznešeno bilo u našoj dnevnoj štampi, u Goranskom Vijesniku,⁴³ donešen zaključak koji čeka još potvrdu našeg vrhovnog zakonodavnog i izvršnog političkog tijela ZAVNOH-a, o nacionalizaciji svih šuma, o predaji u konačnu vlasnost naroda svih šuma koje su nekada njemu i pripadale, a koje su tokom historijskog razvitka razna zemaljska gospoda, tuđinske narodnosti prigrabila u svoju vlasnost. Time će biti ispravljene sve nepravde učinjene ovom narodu u prošlosti na čije konačno rešenje morao je čekati do ostvarenja federalne Hrvatske u sklopu nove federativne nove demokratske Jugoslavije.

IV. INDUSTRIJSKA POSTROJENJA:

U prednjem referatu po šumarstvu iznešena je važnost šumskog gospodarstva za ekonomski prosperitet ovoga kraja, kao najvažnije grane narodne ekonomije kotara.

Sa šumarstvom usko je povezano pilanarstvo, kao onaj dio drvne industrije koji prerađuje u polufabrikate glavni prihod šume — drvo.

Na području ovog kotara postoje sledeće pilane, koje su potpuno sposobne za preradbu drva:

Parna pilana u Gerovu sa kapacitetom od 22 m³ oblovine,

Parna pilana u Prezidu sa kapacitetom od 25 m³ oblovine,

Vodena turbinska pilana u Čabru sa kapacitetom od 8 m³ oblovine,

te 5 pilana jednostavnog vodenog pogona na potoku Čabranke u Čabru 2, u Mandlima 1 i 2 na Gerovćici u Zamostu sa ukupnim kapacitetom od 13 m³ pri 8-satnom radu, — od kojih jedna pilana u Mandlima nije sposobna za stavljanje u pogon.

⁴³ Zaključci s konferencije objavljeni su u *Goranskom vjesniku* br. 77 od 6. XI 1944.

Prema prednjem ukupni 8-satni kapacitet postojećih pilana iznosi 68 m³ oblovine, ili godišnje, uzevši 250 radnih dana, 17.000 m³ ili ako bi se radilo u dve šihthe 34.000 m³ oblovine, što potpuno odgovara etatnoj mogućnosti postojećih šuma koja se ceni na 40.000m³ totalne jelove i bukove drvene mase. Ako se uzme da otpada po pola na jelovinu i bukovinu to bi etat iznosio oko 20.000 m³ jelove i 20.000 m³ bukove totalne drvene mase odnosno uzevši postotak građe kod jelovine sa 70 %, a kod bukovine sa 50 % dobilo bi se 14.000 m³ jelove i 10.000 m³ bukove odnosno ukupno 24.000 m³ jelove i bukove za preradu na pilanama sposobne drvene mase, a što odgovara kapacitetu od 12 sati dnevnog rada područnih pilana.

Kad bi se rad na područnim pilanama racionalizirao,⁴⁴ odnosno kada bi se postojeće pilane modernizirale njihov kapacitet dovoljan bi bio za preradu iz područnih šuma dobivene sirovine pri 8-satnom radu.

Nesmemo ali zaboraviti podizanje postrojenja koji bi preradivali po pilanama polufabrikate u finalne drvene produkte, tako da se nebi izrađivali samo polufabrikati na pilanama, kao što je to bio slučaj prije rata te bi u tom slučaju ostala zarada u ovom kraju što bi značilo 100 % povećanje prihoda naroda ovoga kraja.

Na žalost svakolika pilanska postrojenja miruju s razloga što nema potrebne vučne snage kojom bi se mogla izvesti građevna drvena masa što leži u područnim šumama. Doskočiti ovome kraj današnjeg stanja i broja vučne snage, kao i njezinog upotrebljavanja za najhitnije potrebe dovoza, hrane municije i ostalog toli neophodnog koliko vojske toliko i civilnog pučanstva nemoguće je. Pokušalo se to više puta sa raznim predlozima, zaključcima i t. d. bilo sa strane Okružnog NOO-a za Gorski kotar bilo po gosp. komisiji Kot. NOO-a ali uvijek sa jednim te istim negativnim rezultatom. Pri tome stanju nepreostaje nam ništa drugo već da sačekamo svršetak rata.

Do sada u glavnom ispilila se samo ona količina trupaca, koja je bila zatečena poslije kapitulacije Italije na stovarištima trupaca područnih pilana što vredi naročito za pilanu u Čabru, dočim je na pilanama u Prezidu i Gerovu i taj materijal propao, jer ono vreme pilane nisu bile sposobne da ih se stavi u pogon.

Ispiljeno je bilo cca 600 m³ oblovine od koje je bilo dobiveno oko 400 m³ raznog drvnog materijala, koji je u cijelosti bio upotrebljen za razne vojne i narodne potrebe.

Što se tiče elektrifikacije i po njoj se mnogo radi tako da se izvršila elektrifikacija više sela oko Čabra kao Tropeti i zaselci Gornjih Zagara. U toku je provedba elektrifikacije u Plešcima, i Gerovu,⁴⁵ a i Prezid radi na tome. Sav potrebni materijal narod si sam pribavlja djelomično na neoslobodjenom teritoriju, a djelomično sakuplja zaostali materijal u raznim bivšim po-

⁴⁴ Slova otiskana ispred riječi *racionalizirao* križana su strojem.

⁴⁵ Slovo otiskano ispred riječi *Gerovo* križano je strojem.

graničnim predjelima. Isto tako narod provada elektrifikaciju vlastitim snagama.

V. TEHNIČKA SLUŽBA:

Najvažniji glavni rad po tom sektoru bio je usmjeren k podizanju privremenih stanbenih i gospodarskih zgrada, kako bi narod, kao i njegova stoka našli privremeni krov nad glavom, te njegove zemaljske plodine bile dobro spremljene pred predstojećom zimom.

Primjetiti je da su osim privremenih zgrada podignute i mnoge gospodarske i stanbene zgrade stalnog karaktera.

Rad je bio u glavnom prepušten privatnoj inicijativi, koja je svesrdno bila podupirana po narodnim vlastima, Kotarskim i Opć. N.O.O-ima i njihovim stručnim organima Gospodarskih komisija.

To pomaganje sastojalo se koliko u organizovanju radnih grupa, koje su izvršivale sve potrebne radove, naročito tamo gdje je bilo pomanjkanje muške radne snage, koja se nalazila na vršenju svog vojničkog poziva, toliko i u materijalnom pomaganju i u snabdjevanju sa potrebnim drvnim i inim materijalom kao novcem te stručnim savjetom.

Tako na području opć. N.O.O-a Gerovo postoji 5 manjih radnih grupa, na području opć. N.O.O-a Čabar 2, Tršće 2, i Plešće 1 radna grupa.

U te radne grupe uključeni su majstori tesari, stolari i zidari kao i nekvalifikovano osoblje koje svoj rad obavlja uz izvesnu materijalnu nagradu kako bi im se podigla volja za rad.

Osjeća se ali pomanjkanje stručnog osoblja kako kod područnih Gospodarskih komisija opć. N.O.O-a, tako i kod samih radnih grupa.

I usprkos najvećih teškoća oko prevoza potrebnog drvnog materijala zbog pomanjkanja potrebne vučne snage kao i radnika uspjelo je dobro smišljenim i organizovanim radom dovrši sve predviđene i projektirane radnje.

Naročito je bila velika teškoća oko otpreme drvnog materijala na području Opć. N.O.O-a Tršće, koji je najviše stradao, a tu je priskočio u pomoć Okružni N.O.O. za Gorski kotar davši nam kamion, kojim smo⁴⁶ uspjeli prebaciti u jednom danu cca 21 m³ raznog materijala iz Čabra. Kako nam je obećan kamion još za jedan dan bio bi time riješen problem prebacivanja grade iz Čabra u Tršće.

Za ostale Općinske NOO-e taj problem ne postoji u tako akutnom stadiju kao što je to bio slučaj sa Tršćem.

Broj podignutih stanbenih i gospodarskih zgrada privremenog i stalnog karaktera po pojedinim općinskim NOO-rima je sljedeći: Čabar 26, Gerovo 79, Plešće 38, Prezid 2, Tršće 75 što iznaša 220 zgrada, dok se u izgradnji i projektu nalazi cca 50 zgrada, čime je smješteno oko 1.500 duša.

⁴⁶ Otipkana riječ su je križana, a ispod nje tintom upisano smo.

Za izgradnju napred navedenih zgrada utrošeno je bilo tesanog drvnog građevnog materijala 700 m³ i piljenog 2.500 m³. Također je bilo utrošeno oko 7.000 kgr. čavala od koje količine cca 700 kgr. prebačeno je iz Sušaka. Ostala količina napravljena je od žice po samom narodu, a nešto i u radionicama i sabiranjem po garištima.

Za pokrivanje krovova koje se djelomično vršilo sa daskama, a djelomično sa šindrom utrošeno je cca 400 m³ cjepke građe, te izrađeno tako po pojedinim licima tako i po radnim grupama oko 600.000 komada šindre.

Za troškove oko prevoza drvnog materijala, izradbe šindre i nagrade radnim grupama utrošen je kredit od cca 200.000 Lira.

I tako dok na jednoj strani heroji borbe sa puškom u ruci čuvaju već ostvarene i stvaraju nove tekovine Narodno oslobodilačke borbe i Narodno oslobodilačkog pokreta na drugoj strani heroji rada podižu po fašističkom mračnaštvu uništene objekte i narodno gospodarstvo.⁴⁷

VI. TRGOVINA I RAZMJENA:

Kod ovog Kotarskog NOO-a postoji Nabavljачka zadruga za trgovinu i zamjenu, pa je u istoj u vremenu juni — oktobar 1944 sljedeći promet:

Zaliha na dan 31. V. 1944: krumpira 8 kgr, graha 807 kgr, žita 46 kgr, kukuruze 1019 kgr., duhana 59 kgr, žigica 45.800 kutijica, brašna 21 kgr.

Primljeno: kukuruze 9.682 kgr, žita 5.812 kgr., brašna 933 kgr., graha 5.756 kgr., masti 74.50 kgr., krumpira 6.676 kgr., jaja 81 komad, soli 1.563 kgr., zobi 112 kgr., prosa 584 kgr., škafova 15, grablja 6, djonova 1, kaše 37.50 kgr., kolomaz 50 kgr., duhana 161.04 kgr., papiriča 1.53 kgr., komada 1.150. cimeta 200 paketića, pecilni prašak 450 paketića, vanilni šećer 500 paketića, saharin 182 kutijice, kreme za cipele 44 škatulje, papra 1.100 paketića, turpija 12 komada, kistova 34 komada, olovaka 36, gume 87.50 kgr. pisaći papir 91 paket, kancelarijski papir 1.250 slogova indigo⁴⁸ papira 110 komada, češljeva 144 komada, šampona 164 komada, gumilezing 130, špage 4 klupke, metla 11 komada gumi peta 35 para, pudra 6 kutija, gumirabike 8 flašica, konca 10 komada, kuverata 600 komada, čavala za potkivanje 2 i 1/2 kgr. čavala starih 178 kgr., sjekira 17 komada, dleta 4 komada, rinčica 10 komada, klepala 2 para, lonaca 24 komada, četka za ribanje 245 komada, brusova 30 komada, solne kiseline litra i pol, cina 1 kgr. esenca 2 litre, jabuke 467 kgr i padobrana 8 komada, žigica 29.600 kutijica.

Izdano: žita 5.830 kgr, kukuruze 10.761 kgr, graha 6.348 kgr., krumpira 6.603 kgr, masti 74.50 kgr., soli 1.438 kgr., brašna 964 kgr., sećera 6 il/2 kgr., duhana 215.55 kgr., prosa 474.50 kgr., žigica 45.696 kutijica, zob 58 kgr., jaja 121 komad, saharin 154 kutijice, papiriča 1.248 komada (jer je bilo stare zalihe), lonaca 13 komada, čavala 12.06 kgr. (za potkivanje) metla 10 komada,

⁴⁷ Slova otisplkana ispred riječi: *gospodarstvo* križana su strojem.

⁴⁸ Slova otisplkana ispred riječi: *indigo* križana su strojem.

cin 0,75 kgr., kosa 7 komada, kolomaza 547.50⁴⁹ kgr., tinte 21 flašica, stolarskog kelja 5.15 kgr., gume 74.85 kgr., kave surogat 12.90 kgr., olovka 85 komada, žaruljice 4 komada, indigo papira 110 komada, gumilezung 10 komada, riflanka za ribanje 1 komad, brusova 20 komada, viman 60 paketića, tića, rašpe 2 komada, ploča za štednjake 108 kgr., brava 15 komada, panta za prozore i vrata 18 pari, kvačica za prozore 200 komada, kračun-rigla 9 komada, riflanke za ribanje 1 komad, brusova 20 komada, viman 60 paketića, pralni prašak 63 paketića, ominol sapuna 4 komada, cimeta 198 paketića, pećilni prašak 450 paketića, boje za odijela 23 paketića, boja za pod 21 paketić, pasta za cipele 444 kutije, papira 1088 paketića, kumin-kimel 50 paketića, brenera 3 komada, gumipete 4 pari, češljeva 144 komada, puder 3 kutije, štofa 45.90 metara, delena 8.30 metara, barhet 19.90 metara, ribst 12.50 metara, organdit kanina 20 metara, stolnjaka 11 komada, trikomaja 3 komada, kancelarijski papir 1.250 slogova, kuverata 600 komada, sidola 24 flašice, esebca 3 flaše, kaše 30.50 kgr., škafova 1 komad, stakla 58 kgr., padobrana 7 komada, grablja 2 komada, sjekira 10 komada, rinčica 10 komada, dleta 4 komada, klepala 2 komada, vila 2 komada, kistova 39 komada, ulja za kosu 10 flašica, šanpona 169 paketića, pisaći papir 45 paketa, vanilnih šećera 200 paketa, jabuke 467 kgr. pećnice 3 komada i kravata 5 komada, pulovera 4 kom, čar. 1 par.

Što se tiče samog novčanog poslovanja u toj zadrugi, to je zadruga za dobavljenu raznu robu izdala Lit. 76.259.—, a primila kao utržak Lit. 119,301.50, od toga kao čisti dobitak položila u blagajnu Kot. NOO-a Čabar Lit. 42.570.—

Napred iskazana roba primljena u glavnom od Okružnog NOO-a za Gorski kotar, putem zamjene, kupnje na oslobođenom i neoslobođenom teritoriju, a nešto putem sabirne akcije.

Roba koja je izdana, podjeljena je u glavnom za potrebe NOV, zatim za razne ustanove i kurseve, za radionice, putem zamjene i raznim familijama naših boraca i pojedincima kao socijalna pomoć, a nešto od robe naročito one sitne je prodano za gotov novac.

Što se tiče razlike, da je neke robe više izdano nego je primljeno, to se ta razlika opravdava time, što je takve robe bilo od prije u zalihi a sva zaliha nije iskazana, već je zaliha izkazana samo za glavne artikle.

VII. OBRt I SITNA INDUSTRIJA:

Od obrtnih radnja u glavnom su zastupljene na području ovog Kot. NOO-a: kovačke, postolarske, stolarske, kolarske, krojačke, i bravarske.

Nadzor nad gotovo svim ovim radnjama vrši Kot. NOO putem Općinskih

⁴⁹ Brojke otiskane ispred broja 547.50 križane su strojem.

NOO-a, dok nad dvima kovačkim radionicama u Čabru vrši direktni nadzor Okružni NOO za Gorski kotar.

Sve napred pobrojane radnje radile su u granicama mogućnosti, neorganizovano individualno za najhitnije narodne potrebe civilnog pučanstva, dok kao na pr. stolarske i kovačke radione rade također za vojsku.

O izvršenom radu nemogu se dati podatci pošto se isti sakupljaju i biti će sakupljeni do 15 decembra t.g. U glavnom može se kazati da su prema raspoloživom materijalu i radnoj snazi zadovoljene narodne potrebe.

Pokazuje se pomanjkanje koli sirovina toli i potrebnog kvalifikovanog osoblja, za koje će se nastojati ishoditi oprost od vojne dužnosti i upućivanje u pozadinske radione a savezno sa posljednjim raspisom Okružnog NOO-a za Gorski kotar.

I u tom pogledu pokazuje se poboljšanje naročito u njezinom organizacionom djelu, jer se pristupilo organizovanju općinskih radiona u koje će biti smješteni svi istovrstni obrti, koji će raditi pod kontrolom organa narodnih vlasti. Provedba organiziranja općinskih radiona biti će do konca ove godine izvršena.

Na području ovoga kotara postoji također i jedna kožarska radiona koja, i ako u pomanjkanju sirovina za učinjanje koža, kao potpuno kvalificiranog osoblja u⁵⁰ svome radu pokazuje dobre rezultate.

VIII. FINACIJE I ZAJAM:

Po tom sektoru rada ne daje se u ovom referatu neki naročiti izvještaj, pošto je po tome podnešen zaseban iscrpljiv izvještaj o stanju blagajna na cijelom području ovog Kotarskog NOO-a.—

IX. ADMINISTRACIJA I KNJIGOVODSTVO:

1.) Do 20. III. 1944 vodio se u ovom Kot. NOO-u jedan uručbeni zapisnik za sva odelenja, a od rečenog dana osnovan je posebni uručbeni zapisnik za Gospodarsku komisiju te je do danas zaprimljeno u isti 1490 brojeva.

Od toga riješeno je 1485 brojeva dok se 5 akata nalazi u toku rješavanja i biti će koji dan i ovi riješeni.

2.) Vođenje administracije kod ovog Kot. NOO-a odvija se redovno, te je stanje prema tomu zadovoljavajuće. Svi referenti pridržavaju se odnosnih propisa u pogledu vršenja administracije⁵¹ te se u tom pogledu nisu pokazale nikakve smetnje.

Naprotiv vođenju administracije po područnim općinskim NOO-rima bilo je tu i tamo nekih manjkavosti, ali se je nastojalo takove postepeno odstranji-

⁵⁰ Riječ otisnuta ispred slova u križana je strojem.

⁵¹ Slova otisnuta ispred riječi administracije križana su strojem.

vati bilo pismenim putem bilo podukom na licu mjesta ili davanjem uputa kod ovog Kot. NOO-a. Kako se kod područnih općinskih NOO-a nalazi većim djelom nestručno i nekvalifikovano osoblje, koje nije bilo ni malo vješto praktičnim administrativnim poslovima, to se obzirom na današnje stanje može bez daljnog konstatovati da se je tokom vremena administracija općinskih NOO-a znatno poboljšala te se može smatrati također zadovoljavajuća. Naravno i ovdje⁵² je potrebno uvijek davati upute i poduke licima koja su zadužena po tom sektoru.

3.) Arhiva gospodarske komisije čuva se zasebno u uredu iste i nalazi se u fasciklima povezana i pohranjena u pisarni. Kod nadiranja neprijatelja moralo se na brzu ruku čitavu arhivu spremati i upakovati u sanduke te otpremati na skrovišta udaljenija mjesta. I ako se je tom zgodom koješta zametnulo ili zabacilo, ipak se je u glavnom arhiva sačuvala neostećena. Potrebno će biti da se za takove slučajeve dađe sačiniti jedan do dva odgovarajuća sanduka sa pantima i lokotima, u koje bi se u slučaju potrebe za čas moglo smjestiti čitavu arhivu, staviti pod ključ i otpremiti u skrovište, inače se može ista uništiti i koješta izgubiti što bi bilo od štete za administrativnu službu.

Slično je stanje i kod područnih općinskih NOO-a, pa su istima davane upute o brzom spremanju arhive na sigurna mjesta za slučaj naglog nadiranja neprijatelja.

4.) Kod gospodarske komisije Kot. NOO-a vodi se u smislu raspisa Okružnog NOO-a za Gorski kotar od 14. VII t.g. broj 1640/44 knjigovodstvo prema danim obrascima. U tome sadržane su sljedeće knjige: blagajnički dnevnik, knjiga blagajne, glavna knjiga, skladišnik i knjiga evidencije obveznica⁵³ 3 % zajma Narodnog oslobođenja. Te knjige osnovane su 2. VIII. ov. god. u prisutnosti izaslanika Okružnog NOO-a za Gorski kotar, te se od toga dana uredno vode. Toga dana preuzeta je i blagajna od Kot. NOO-a u⁵⁴ Gospodarsku komisiju nakon što je zapisnički u smislu citiranog raspisa ustanovljena tačna aktiva i pasiva Kot. NOO-a, koja je nakon toga kao prva stavka provedena u rečenim knjigama. Blagajnički dnevnik vodi se uvijek nastavno bez mjesečnog zaključivanja, a svakih 14 dana poduzima se skoncrtacija blagajne. Prema tomu može se i u tom pogledu smatrati stanje vođenja knjigovodstva zadovoljavajuće.

5.) Svaki referent vodi po svom sektoru potrebnu statistiku, čime mu je poslovanje u saobraćaju sa višim i nižim vlastima olakšan, stoga nastoji svaki pojedinac da mu ta statistika bude čim potpunija.

Statistika je kod svake administracije vrlo važan faktor, pa uočivši to

⁵² Slova otipkana ispred riječi *ovdje* križana su strojem.

⁵³ Brojka otipkana ispred riječi *obveznica* križana je strojem.

⁵⁴ Slova otipkana ispred slova *u* križana su strojem.

svaki uredan referent posvećuje istoj naročitu pažnju.

I područnim općinskim NOO-rima skrenuta je pažnja na uredno vođenje statistike po svim granama narodnog gospodarstva i uprava naročita pažnja, kako bi u slučaju potrebe imali sve pri ruci, a ne da se tek onda kada treba podatke, traže i prikupljaju bilo na terenu bilo kojekuda.

6.) Knjigovodstvo kod područnih Općinskih NOO-a gore pod 4 citiranog raspisa Okružnog NOO-a za Gorski kotar nije ni do danas uvedeno. Razlog tome je taj, što područne općine nemaju u tu svrhu potrebnog stručnog osoblja koje bi moglo to voditi, pa bi prije uvađanja toga knjigovodstva potrebno bilo sa licima koja su kod pojedine općine određena za taj posao, održati 10 do 15 dnevni kurs, na kojemu mogli bi se isti uputiti u tu vrstu rada. Blagajnici općinskih NOO-a jedva vode, a neke i dosta manjkavo jednostavni blagajnički dnevnik, a kamo li će moći voditi sve napred navedene knjige povezano jedna s drugom. Prema tomu kod opć. NOO-a vode se samo jednostavni blagajnički dnevni primitka i izdataka kao i skladištnici vrhu primljene i izdate hrane i ostale robe.

7.) Naročitih nedostataka u administraciji koli gosp. komisije Kot. NOO-a tako i gospodarskih komisija područnih općinskih NOO-a nema, osim kakvih neznatnih, koji se nedostaci najbolje i najbrže odstranjuju davanjem uputa pojedincima prigodom samog odvijanja poslova i prigodom dolaska u općine, odnosno dolaska općinskih organa u gospodarsku komisiju ovog Kot. NOO-a.

8.) Cijenivši sve gore navedeno, može se bez daljnog stanje administracije na području ovoga kotara smatrati zadovoljavajuće, dok knjigovodstvo opć. NOO-a potrebno je odložiti za kasnije vreme, dok će se moći dobiti više stručnog i kvalifikovanog osoblja.—

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu !

Za Odjel Narodnog gospodarstva:

Stjepan Šoštarić v. r.

Čabar, dne 24. XI. 1944

[Prilog 4]

Izveštaj o radu Odjela za obnovu zemlje.⁵⁵

1.) Prema dobivenim pismenim i ustmenim uputama Okružnog NOO-a za Gorski kotar, formirane su naročite komisije za popis ratne štete, popunjavanje gospodarskih prijava i prijava napuštenih posjeda. Tih komisija ima svega 6 i to jedna kod Kotarskog NOO-a u Čabru i kod svakog Općinskog NOO-a po jedna takva komisija.

⁵⁵ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 1 stranica, 1 list.

- 2.) Kod formiranja tih komisija pazilo se, da u istu uđu drugovi koji će tom zadatku odgovarati, pa je to i postignuto, jer se rad tih drugova na tom polju rada odvija normalno.
- 3.) Obilaskom po terenu, davane su pomoći nižim komisijama u pogledu njihovog rada, a održan je i jednodnevni kurs u sjedištu Kotarskog NOO-a u teoretskom i praktičnom sprovođenju toga popisa.
- 4.) O formiranju tih komisija i samom popisu upoznate su sve Antifašističke organizacije i sam narod putem masovnih sastanaka, a kako bi te organizacije i sam narod olakšao rad tim popisnim komisijama.
- 5.) Po našim stručnjacima izradene su pomoćne skrižaljke za procjenu popaljenih zgrada, uništenog i opljačkano g blaga, pokućstva, rubenine, odjeće i obuće, kuhinjskog posuda, gospodarskog oruđa i t.d., što sve služi komisijama kao mjerilo za obavljanje procjene.
- 6.) Za obavljanje tog popisa naručene i primljene djelomično potrebne tiskalice od Okružnog NOO-a za Gorski kotar, pa je sa samim popisom na terenu otpočeto 6. XI. t.g., od kojeg dana se stalno popis obavlja.
- 7.) Kako je sačuvan zemljarinski katastar ovog kotara to su poduzete mjere, da se taj katastar prebaci iz Delnica u Čabar, a iz Čabra u pojedine općine, a pomoću kojeg će biti u mnogome olakšan rad za što pravilnije izvršavanje toga popisa.
- 8.) Na neke naročite poteškoće u obavljanju tog popisa nije se dosada naišlo, pa rad teče zadovoljavajuće.—

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu !

[Prilog 5]

R E F E R A T⁵⁶

Upravnog odjela Kotarskog N.O.O. Čabar iznešen na sjednici plenuma Kotarskog NOO, dana 25 studenog 1944.

Upravni odjel ovog Kotarskog NOO. vodi pročelnik sa jednim članom, drugoga člana nema već od početka rujna 1944. kako je premješten odavde.

Upravni su odjeli kod općina ukinuti, a svi poslovi koje su vodili uprav. odjeli prešli su u nadležstvo tajništva.

Kotarski upravni odjel imao je dosta u svom poslovanju različitih poteškoća, s razloga što pročelnik sa jednim članom nije mogao svaki posao iz-

⁵⁶ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 1 stranica, 1 list. Referat je pisan na početnim blankete s memorandumom Štaba talijanske 2. armije.

vršavat na vrijeme i potpuno zbog preopterećenosti, a i jednom pomanjkanje stručne spreme. Zbog toga taj odjel nije mogao područnim općinama davati u dovoljnoj mjeri pomoć koja im je potrebna.

Poslovanje kotarskog upravnog odjela sastajalo se je uglavnom iz sledeće(g):

1) U pogledu javne sigurnosti nije ništa naročito poduzimano, jer prilike nisu iziskivale.

Protiv dezertera poduzimalo se mjere u sporazumu sa vojničkim vlastima. Isto tako se u⁵⁷ sporazumu sa vojničkim vlastima poduzimalo mjere za borbu protiv narodnih neprijatelja i petokolonaša.

2) Konfiskacija u razdoblju od zadnje sjednice do danas nije bilo.

3) Propusnice su se izdavale narodu uglavnom za putovanje po oslobođenom području, naročito Sloveniju radi nabave hrane u manjoj mjeri, a po odobrenju viših vlasti izdavale su se propusnice narodu za putovanje u Istru i Sušak, također radi nabave hrane.

4) Vodio se nadzor, da se što moguće pravilnije određuje narod i stoka na razne poslove prevoza, naročito one vojničke naravi.⁵⁸ Tu se nailazilo na velike poteškoće jer za sve potrebe nema ni izdaleka potrebnog voznog blaga pa se zbog toga mnogi poslovi nisu mogli uopće izvršiti, a neki su izvršeni s većim zakašnjenjem.

Usled takvog stanja nije većina naroda još do sada mogla nalaziti⁵⁹ potrebna goriva drva za zimu, a niti su to mogle pojedine ustanove.

5) Saradivanje sa vojničkim i općinskim vlastima na provođenju mobilizacije vojnih obveznika, mobilizacija⁶⁰ je potpuno uspjela.

6) Vođen je nadzor na postojećim radionicama, da ove što bolje i pravilnije izvršavaju svoje zadatke.

7) Prestupa protiv javnog reda, u ustanovama i t.d. nije bila osim dva slučaj(a) uvrede vlasti gdje su dotični pozvani na odgovornost dotično jedan je već kažnjen materijalno sa 150 kg. krumpira, dok je za drugog postupak u tečaju.

8) Izdavani su na molbu privatnika, oružni listovi za nošenje oružja.

9) Vršila se registracija bicikla.

10) Sam ostali urecki rad uglavnom odvija se prilično dobro, jer se nastojalo da se na vrijeme tim dužno udovoli.

Zadatak u buduće:

1) Potrebno je postaviti još jednog člana, koji će trebati primiti dužnost po javnoj sigurnosti, pa se predlaže plenumu u koliko ima nekog druga u vidu

⁵⁷ Slovo je upisano tintom preko otipkane riječi *sa*.

⁵⁸ Otipkano *naravi*, pa je tintom ispravljeno u *naravi*.

⁵⁹ Ova riječ je dopisana tintom iznad teksta.

⁶⁰ Bilo je otipkano *obilizacija* pa je tintom ispravljeno u *mobilizacija*.

za tu dužnost, da ga predloži. Isti bi trebao da po mogućnosti ima donekle stručnu spremu.

2) Predviđa se postavljanje straža kod civilnih narodnih vlasti t.j. kod NOO. a sa zadatkom, da te vlasti kada bude potrebno, mogu svoje odluke putem tih straža sprovesti u djelo.

3) Potrebno će biti pružiti čim više pomoći općinskim NOO., da uzmagnu svoje zadatke što lakše i što bolje sprovesti.

4) Povećati djelatnost i pažnju protiv dezintera i narodnih neprijatelja uopće kao i za one koji su još kod neprijatelja.

5) Namjestiti u odjel jednog druga ili drugaricu kao vježbenika ili kad se završi kurs po administraciji, da se namjesti jedan svršeni polaznik, koji će pripomagati u uredskom radu, da ostali članovi budu mogli davati pomoć općinskim N.O.O.

Smrt fašizmu sloboda Narodu !

[Prilog 6]

Ante Ožbolt v. r.

P R O S V J E T A⁶¹

Političke prilike ni najmanje ne utječu na polaz djece u školi, već samo slabo ekonomsko stanje naroda. Broj polaznika znatno je pao na svim školama s razloga što je vrijeme zahladilo i što je snijeg pao. Uslijed prodora neprijatelja na teritorij našeg okruga bio je prekid rada u školama od 2 do 5 dana po svim školama osim Gerova. Dana 7 novembra održano je na svim školama ovoga kotara predavanje o značenju Oktobarske Revolucije sa recitacijama i borbenim pjesmama. Također su sva djeca sa učiteljstvom aktivno sudjelovala na svećanim večernjim priredbama. NOO-i prema svojim mogućnostima pružili su pomoć i snabdjeli škole sa školskim materijalom. Škole: Gerovo, Plešće, Tršće imaju: krede, olovke, bilježnice, tinte i papir, dočim škole Čabar i Prezid nemaju nikakvog materijala. Treba se pobrinuti čim budu mogućnosti dozvolile da se najpotrebnije nabavi. Održana je u ovoj školskoj godini jedna učiteljska konferencija, već po ustaljenom programu. Na konferenciji prisustvovalo je sve učiteljstvo sa općinskim prosvjetarima, osim dvije drugarice: prosvjetar Neda iz Prezida radi bolesti i učiteljica Krasovac Nevenka radi pomanjkanja cipela. (Upozorti opć. NOO Gerovo da joj se dodijeli koža i ostali pribor za cipele.) Izvještaj o političkoj situaciji na učiteljskoj konferenciji održao je drug tajnik Kot. NOO-a. Također su iznešena dva stručna referata i jedno uzorno predavanje. Zaključeno je da opć. NOO za Prezid i Čabar pošalje nekoliko žena po sav školski materijal⁶² na Sušak. Isto tako Opć. NOO-i izraditi će drvene cokule za djecu koja nemaju obuće.

⁶¹ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 1 stranica, 1 list.

⁶² Bilo je otipkano materijale, ali je slovo e križano tintom.

Na konferenciji objašnjeni su zadaci koji se imaju izvršiti po svim školama u toku 40 dnevnog takmičenja. Opć. NOO-i moraju do 8. XII. izraditi za svaku školu po dvije košnice, jedan kuničnjak i nabaviti dva kunića. Također mora na svim školama najkasnije do 1. XII. početi opće obrazovni tečaj kojega su dužni pohađati svi đaci koji su lani i preklani završili osnovnu školu. Taj će tečaj trajati četiri mjeseca svaki tjedan dva puta po tri sata. Četvrtak i nedjeljom. Rastumačiti treba⁶³ narodu važnos(t) toga tečaja, sa obrtnom školom koja će se otvoriti u Delnicama a u koju će s(e) uzeti djeca sa dva razreda srednje škole. Taj tečaj će djeci našega kotara dobro doći da se upišu u obrtnu školu i bez dva razreda srednje škole. Sve su škole primile nastavni plan i program prema kojemu se odvija sav rad u našim školama.

Razriješeni su dužnosti učitelja ovi drugovi i drugarice:
8. XI. na školi Čabar Repinc Anka i Dokmanović Veljko, 16. XI. na školi Gerovo Janeš Vilma s razloga što su otišli na učiteljski kurs.

Nastupili su dužnos(t):

na školi Čabar, 8. XI. Brovet Vladka,
na školi Plešće 10. XI. Cenčić Nada
na školi Prezid 8. XI. Troha Danica,
na školi Gerovo 19. XI. Štajduhar Josip

Tabelarni pregled

Škola	Broj škola	Broj predviđenih škola	Br. nastavnika	Od toga stručnih	Br. škol. obveznika	Broj škol. polaznika
Čabar	1	—	1	—	139	102
Plešće	1	—	2	—	106	88
Gerovo	1	1	3	1	207	190
Tršće	1	—	2	1	118	77
Parg	1	—	1	—	43	25
Prezid	1	—	1	—	106	85
Svega	6	1	10	2	719	567

Opć. NOO-i neka se pobrinu da škole i učitelji neće ostati bez drva, jer djeca dolaze u školu vrlo slabo obučena i obučena, pa je upravo nemoguće da sjede u hladnom razredu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

⁶³ Bilo je otiskano *treba*, ali je prvo slovo *t* križano tintom.

[Prilog 7]

Iz v j e š t a j⁶⁴

po zdravstvu.

Kako u ovom KNOO-u, tako i u svim Opć. NOO-ima zadužen je po jedan član po tom sektoru. Stručnog osoblja nema, pa se tako samo u Gerovu nalazi jedan higijeničar, a tako nema ni zdravstvenih sekcija izim u Gerovu. Ni ovaj KNOO nema higijeničara, koji bi bio nužno potreban, pa se nastojalo doskočiti time što je jedna drugarica bila poslana na kurs, ali zbog prodora nijemaca vratila se kući, te će biti poslana u bolnicu Brod⁶⁵ na praktički rad, kako bi se osposobila za tu službu.

I ako ne dovoljnu ali ipak NOO-i polažu važnost i tome sektoru, t.j. radu po zdravstvu, a taj rad odrazuje se: Upućivanjem i otpremanju bolesnika u bolnice, vođenjem nadzora u održavanju čistoće, pažnjom da se ne šire različite bolesti, i davanjem raspoloživih lijekova.

Narod u kotaru boluje od bolesti prehlada, glavo i zubobolje, reume, plućnih bolesti, a zaraznih bolesti izim u Plešcima nema. U Plešcima još boluje nekoliko osoba i to u Mandlima od trbušnog tifusa prema izjavi vojničkog doktora, i ti bolesnici još nisu preboljeli, ali bolest se ta do sada nije proširila, a bolesnici su preboljeli krizu. Nekoliko ih je umrlo od te bolesti, i to par ljudi. Uz to se opet pojavio u jačoj mjeri svrab.

Ovaj KNOO raspolaže sa neznatnom količinom lijekova i to sa oko 120 aspirina, nešto tableta za proljev, za bubrežne bolesti, reumu i tome sl. nešto sumpora za svrab, te ovoja i vate. Toliko bi trebala da ima bar svaka zdravstvena sekcija opć. NOO-a. Kotarski NOO izdaje lijekove besplatno bolesnicima, a tako isto dobivaju i iz apoteke siromašniji besplatno, to jest na račun NOO-a., dok oni koji idu po lijekove u apoteku mimo NOO-a, t.j. oni koji imaju mogućnosti plaćanja, ti u apoteci plaćaju lijekove bilo hranom ili novcem.

Nedostaci po tom sektoru su ti što nemamo doktora,⁶⁶ dovoljno lijekova, premalo zdravih stanova osobito u općini Tršće i djelomično Čabar, a tako i drugdje ali manje. Zatim pomanjkanje vapna za raskuživanje, kojega nemamo ni toliko da bi se napravio Flemiks proti svrabu, istog smo zatražili od Okruž. NOO-a 10 kg., ali nije još stigao za tu svrhu. I pomanjkanje sapuna nedostatak je, u održavanju čistoće. Narod premalu važnost polaže čistoći, pa i ako je teško ipak ga treba podstrekavati da održava čistoću u stanovima gdje boravi.

U stanovima koji su nezdravi kao vlažni podrumi, a u kojima prijeti opasnost da bi ti ljudi mogli oboljeti, treba da članovi NOO-a polažu važnost

⁶⁴ HAR, JU--12, busta 1, izvornik, strojopis, 1 stranica, 1 list.

⁶⁵ Radi se o Brodu na Kupi gdje je tada djelovala civilna bolnica.

⁶⁶ Bolesnike na području čabarskog kotara liječio je liječnik vojno-partizanske bolnice br. 7 koja je bila locirana na Srednjem vrhu. Početkom studenog 1944. god. bolnica je zajedno s jedinicama 13. primorsko-goranske divizije prebačena na sektor Lake. Zbog toga u ovom izvještaju koji je pisan 24. studenog stoji da u kotaru nema liječnika.

i da se takovi smjeste u zdravije prostorije. Takav jedan slučaj bio je u Pozarnici gdje je otac obitelji dobio upalu pljuča odnosno tako obolio da ga trebalo smjestiti u bolnicu i obitelj preseliti. Takove slučajeve trebamo predurestiti.

Iz zdravstvenih razloga isto kao i gospodarskih razloga, trebamo nastojati, da se ispeku vapnenice barem na proljeće. U šumi trunu hiljade hvati gotovih drva, a mi nemamo vapna ni za lijek.

Za svaki opć. NOO trebalo bi da se bar jedno lice osposobi za higijeničara, pa bi trebalo probuditi interes kod omladine, da se takovi upute na kurs.

Više pažnje moramo posvetiti i u nadzoru čistoće. Radi toga trebamo pisati članke u zidnim novinama, i na sastancima govoriti o tome, jer je čistoća pola zdravlja.

Svi članovi NOO-a treba da se više interesiraju za narod u pogledu zdravstva jer je to sveopći interes, jer kad dođe zarazna bolest ona ne pozna granica i ne štedi nikoga, stoga se moramo sami čuvati i nato upozoravati svoj narod svake zgrade.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

J(uraj) K(riž)⁶⁷

24/XI-44.

[Prilog 8]

Izveštaj po Socijalnom radu, od 23. XI. 1944.⁶⁸

Naš narod još uvijek odlazi radi nabavke hrane u Sloveniju, te im se u tu svrhu od strane Upr. Odjela ovog KNOO-a izdavaju propusnice a tako mnogima i za Sušak, odakle donošaju artikle životne potrebe kojih kod nas nema.

Potreba naroda bila bi velika u raznim artiklima kao šećer, čaj, kava, mlijeko, masnoća i t. d. te sapun, no danas se toliko ne pita za te stvari kojih kod nas nema, već se nastoji pribaviti druge hrane.

Broj naroda koji nema nikakve hrane znatno je spao od lanjske godine ako uzmemo u obzir koliki je broj interniraca došao lanjske jeseni bez česa, a da su si gotovo svi ti nastojali nešto posaditi ili su otišli u Sloveniju na rad te ostali preko zime na ishrani. Ima doduše slučajeva ali su neznatni, da su neki preko ljeta radili drugdje, a sada na zimu su se vratili na teret NOO-a.

Sadanji broj pučanstva koji nemaju hrane ni za mjesec dana ili nikakve kreće se: Čabar 450, Gerovo 290, Prezid 540, Tršće 152, Plešće 40.⁶⁹ dakle svega 1472 osobe.

Uz one kojima će nestati hrane u toku od tri mjeseca, t.j. do 25 marca

⁶⁷ Za pročelnika Zdravstvenog odjela kasnije je bila izabrana Irena Zagar.

⁶⁸ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 2 stranice, 1 list.

⁶⁹ Brojke otiskane pred brojem 40 križane su strojem.

godine 1945 potrebno bi bilo za prehranu tog pučanstva bez hrane, najmanje 223.000 kg žita uzevši 1. kg dnevno po osobi.

Naravski ovo je predviđeno kao minimalna potreba, jer uz ove koji nemaju ili neće do rečenog roka imati ništa, biti će i znatan broj drugih koji neće imati drugo do krumpira i zelja.

Lanjske godine spasila je naš narod bratska nam Slovenija odakle smo crpili hranu za prehranu našeg pučanstva, a u glavnom si ju narod sam donšao, no ljetos i ako pojedinci još uvijek donšaju hranu iz Slovenije po svim izgledima nećemo moći da se snabdjevamo za sve naše potrebe, jer moramo znati da je Slovenija povisila znatno svoju vojsku koju prehranjuje, a uz to kroz Notranjsku se povlači Njemačka vojska na bijegu iz naše zemlje) i Italije jer drugog puta nema, te se koristi na tom putu pljačkom na štetu Slovenskog nam naroda. Prema tome moramo tražiti druge neke izvore, da pomognemo svom narodu.

Naš narod s punim pravom očekuje pomoć od Saveznika, a u glavnom Sovjetskog Saveza koji već i šalje pomoć u hrani u oslobođene krajeve te s veseljem očekuje dolazak Crvene Armije i u naš kraj.

NOO-i davaju pomoć narodu i to najviše u izradbi stambenih zgrada davanju i dovozu građe za iste, pomoć najpotrebnijim te obiteljima boraca ili palih u borbi u novcu, hrani, otkupom svinja i tako slično. Davanje pomoći nije prelazilo pojedinačno svote od 500 lira.

Gotovo čitav rad ovog⁷⁰ KNOO-a zasniva se principijelno kako bi se pomoglo najpotrebnijim, pa se tako i kod Sudskog Odjela mnogo doprinjelo da su pojedinci ili dobili natrag svoje blago ili došli do mlijeka, a da se preosjetljivo ne oštete druge stranke.

Siromašnim bolesnicima davaju se raspoloživi lijekovi ili lijekovi iz apoteke besplatno, i na račun NOO-a, a isto tako teži bolesnici otpremaju se na liječenje u bolnice besplatno.

Ratni invalidi koji se nalaze u Kotaru, a imade ih oko šest, stavljaju se na takove dužnosti koje mogu lako vršiti i tako da se osposobe za daljnji život kako bi mogli koristiti sebi i narodnoj zajednici. Tako se već jedan namjestio kao lugar, nekoliko njih kao telefonisti, jedan je na tipkačkom kursu, jedan rukovodilac omladine i tako sl. Uopće se ide za tim, da se svi invalidi koji mogu osposobe za onaj rad koji će im biti najlakši, te za iste i postoji direktiva Centralnog Komiteta⁷¹ baš po tome, a mnogi se već osposobljavaju i u Savezničkim zemljama za razni posao, kamo se još uvijek šalju na kurseve.

Našu nezbrinutu djecu nije se dosada moglo smjestiti u dječje domove, ali će se u najkraće vrijeme nekoliko njih poslati u jedan takav Dječji dom koji je u Lokvici, napose dvoje iz Tršća. Djeca se primaju u takav dom od 5 — 12 godina, a moraju biti dobro obučena.

⁷⁰ Slova otipkana ispred riječi ovog knižana su strojem.

⁷¹ Bilo je to uputstvo Socijalnog odjela ZAVNOH-a o osnivanju i zadacima socijalnih odjela NOO-a od 11. III. 1944. (ZAVNOH 1944/II, Zagreb 1970, str. 245—247).

Imademo i staraca nezbrinutih u kotaru, pomoć im se daje od strane NOO-a, ali ta im je nedovoljna, pa bi valjalo i one sposobne starije ljude aktivizirati u izradbi raznog poljskog alata, kao koševi, grablje i t. sl. koji bi se artikli putem Nab. Zadruga mijenjali za hranu i time se takovi pomogli.

Isto će trebati provesti sabirnu akciju za pomoć onima koji nemaju nikakve hrane, a i nastojati da je kupi u Sloveniji u koliko je moguće, dok nam se zemlja ne oslobodi i tako dodjemo do sigurne hrane.

Općinski NOO-i ne polažu dovoljno važnosti socijalnoj skrbi, jer se to vidi i po tome što nekoji zanemaruju podnašati i redovite izvještaje usprkos opomene sa strane ovog KNOO-a, kao da je taj sektor najneznačajniji, a baš današnja naša borba vodi se za boljitak naroda, da se pomogn(e) onim najizrabljivanim.

Pomoć dana u koži za obuću nije zadovoljila potrebe naroda, a se ipak znatno pomoglo onim najpotrebnijima, a napose vozarima i radni(cima) koji u tome vidu osjetljivu pomoć NOO-a.

Broj radnika jest oko 60. Od tih neki rade u raznim radnjama k(ao) kovači, pilanari i t.sl. te oko podizanja objekata za stambene zgrade.

Svi ti radnici hrane se na teret Kotarskog NOO-a.

Hrana bi se moglo reći da je loša, koja se daje tim radnicima i nedovoljna, ali se daje po tablici te bi odgovarala kad bi bilo masnoć(e) no moramo znati da se po istoj tablici hrani i osoblje KNOO-a, te ta hrana odgovara za današnje prilike.

Povodom mnogih potreba koje nam danomice iskrsavaju treba da svi članovi NOO-a rade kod naroda na tome, kako bi se pomoglo najpotrebn(ij)ima u hrani i odjeći, a napose nastojati to postići od onih koji imaju toga više, pa ćemo i na taj način pomoći potrebnom narodu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

Proč(elnik) Soc(ijalnog) Otsjeka:
Juraj Križ v. r.

[Prilog 9]

REFERAT PO SUDSTVU⁷²

Na teritoriju našega Kotara sudstvo se razvija prilično dobro, kako kod kotara tako i kod općina. Narod se ugledao u narodne sudove, te ima u iste povjerenja. Drugovi koji su zaduženi po sudstvu u Opć. NOO-ima prilično su upoznati sa radom, a naročito oni koji su prošli kurs iz svake općine po jedan osim Prezida kojima se dade pomoć sa strane ovdod odjela.⁷³ Direktive koje se dobivaju od višega foruma dostavljaju im se u prepisu, te po tome usmeno objašnjavaju.

Kod ovog je suda zaprimljeno u prošlom mjesecu 9 prijava od toga 3 kri-

⁷² HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 1 stranica, 1 list.

⁷³ Na kurs za narodne suce bili su početkom rujna upućeni: Franjo Kovač, Franjo Loknar, Franjo Markovčić i Dane Matejić.

vične, koje su riješene 1 predmet osudom, 1 predmet ustupljen upravnom odjelu kao tamo spadajući, 1 predmet obustavljen kod Opć. Narodnog Suda u Čabru.

Kod privatno pravnih predmeta 2 predmeta presudom riješena, 1 predmet ustupljen Opć. NOO-u Plešće, kao tamo spadajući, 2 predmeta o rastavi braka poslato Okružnom Narodnom sudu, koji su zato nadležni, 1 predmet u toku pošto se radi o ostavinskoj raspravi, pa nije još dovršena. Protiv jedne presude dostavljena je žalba Okružnom Narodnom sudu, a jedna je pravomoćna. Kako nam je sekretar suda po potrebi zvan na Okružni NOO to smo ostali bez sekretara, a isti bi nam više puta bio od potrebe, pa stoga predlažem da nam se po potrebi postavi od Okružnog NOO-a.

Prema raspisu Okružnog o vođenju matičnih knjiga nije se još započelo pošto nisu još općine napravile potrebne knjige, osim Gerova koje za sada to uredilo. Matičari su određeni po svim općinama, te predloženi Okružnom.

Kako je komisija za ratne zločine uspostavljena po svim NOO-ima i date im potrebne upute pismene i usmene, ali još nekoji nisu počeli temeljito radom i ako je to važno i hitno radi natjecanja. Započelo se najobilnije u Opć. N.O.O.-u Čabar i Plešćima i Tršću samo u manjem opsegu nego u Čabru, dok u Gerovu i Prezidu još nisu započeli, ali će se nastojati da isti započmu radom, jer su već više puta obavješteni po tome telefonski i usmeno.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

[Prilog 10]

Red Kotarskog NOO-a (organizaciono)⁷⁴

Glavne značajke rada Kotarskog NOO-a odnosno njegovog nedostatka bile su neredovito održavane sjednice radnog odbora kao i vremenski preveliki razmak između održavanja Plenuma,⁷⁵ zatim još uvijek nedovoljno sistematizirani rad, pomanjkanje odgovornosti i discipline, tu i tamo ispoljavanje lokal-patriotizma, koji se ipak sveo⁷⁶ samo na diskusiji dok se praktički nije provodio.

Positivne su strane: volja za radom kao i sve veće upoznavanje rada i⁷⁷ problema koji se nameću. U posljednje vrijeme zavelo se da se svaki član čim više osposobi po svom sektoru kojim je zadužen. Taj je način već pokazao uspjeha, te vjerujemo da će uroditi dobrim plodom. Odnos unutar radnog odbora K(o)tar-skog NOO-a do sada bio je dobar u tretiranju i riješavanju pojedinih pitanja postupalo se demokratski, te se nije ispoljavala samovolja pojedinaca. Direktive viših foruma provodile su se do krajnjih mogućnosti, te se nisu izmjenjivale nego⁷⁸ primjenjivale saobrazno sa mogućnostima koje su na našem terenu. Iz-

⁷⁴ HAR, JU—12, busta 1, izvornik, strojopis, 2 stranice, 2 lista.

⁷⁵ Prema »Poslovniku o radu narodno-oslobodilačkih odbora« koji je donio ZAVNOH na svom prvom zasjedanju, kotarski NOO-i morali su se sastajati jednom tjedno. (ZAVNOH 1943, n. dj. str. 225).

⁷⁶ Riječ koja je bila otipkana ispred riječi sveo križana je tintom.

⁷⁷ Riječi otipkane ispred slova i križane su strojem.

⁷⁸ Slova otipkana ispred riječi nego križana su strojem.

mjena direktive desila se samo jednom zašto smo već i dobili ukor od Okružnog NOO-a. Sebičnosti⁷⁹ i pristranosti nismo poznavali imajući uvijek pred očima koristi naroda kao cjeline neobazirajući se na pojedince.

Općinski NOO-i rade u glavnom dobro, ali se opaža da se rad prepušta najviše dvojici trojici drugova uslijed čega razumljivo trpi sam rad. U tom pogledu najbolji je za sada Opć. NOO Gerovo gdje unatoč toga da su članovi NOO-a iz okolnih sela, dolaze redovito na dežuranje svoje dužnosti. Isto tako dobar je u tom pogledu i Opć. NOO Čabar, dok u Prezidu, Tršću i Plešcima jest tako kako smo gore spomenuli.

Opaza se, da se drugovi koji bi inače potpali pod vojnu dužnost puno više trse nego ostali. Ostali rade već prema stepenu njihove svijesti no u svakom slučaju opaža se i tu korak k sređivanju.

Administracija ma da je u posljednje vrijeme vrlo opsežna, a uzmemo li u obzir da je većina opć. NOO-a bez potrebnih stručnih administratora zadovoljava. Odgovornost je u omjeru prema svijesti pojedinog druga ili drugarice u NOO-u kao i shvaćanju dužnosti i važnosti koju naša narodna vlast ima prema narodu.

Na žalost polaganje računa narodu nije na visini. U glavnom naši NOO-i se obračaju narodu samo u važnijim momentima dok bi bilo pravilno da se u svakom slučaju posavjetuju sa narodom.

Brojno stanje članstva po Opć. NOO-ima jest kako slijedi:

Opć. NOO Čabar ima	9 članova
Opć. NOO Gerovo ima	9 članova
Opć. NOO Prezid ima	9 članova
Opć. NOO Plešće ima	7 članova
Opć. NOO Tršće ima	7 članova

Sveukupno . . . 41 član

Dakle kako vidimo broj ljudi u našoj narodnoj vlasti jest priličan ako još k tomu pribrojimo naš Kotarski Plenum postoji sva mogućnost uspješnog rada, samo ako usvojimo slijedeće principe:

a) predanost radu, b) odgovornost, c) nesebičnost, d) disciplinovanost, e) snalažljivost, f) nadasve poštenost i nepristranost imajući uvijek pred očima, žrtve koje su pale za ove ideale t.j. da narod sam sobom vlada.

Odnos Gospodarskih komisija, kao i njihov rad sa NOO-ima, često je vrlo nepravilan, te se dešava da planovi NOO-a nebudu izvršeni kako su zamišljeni. Pogotovo se opaža ta tendenca: da ako se ima nešto davati narodu, tada se rado

⁷⁹ Slova otipkana ispred riječi *sebičnosti* knižana su strojem.

istiće ili se ističu članovi Gospodarskih Komisija, a kad treba nešto od naroda tražiti odnosno zahtijevati tada ovo uz iznimke⁸⁰ ovo potonje pada samo na teret članova NOO.

Takvim radom narod stiće dojam, da članovi NOO-a ne vode brigu o narodu dok si s druge strane pojedini članovi Gospodarskih komisija stiču izvjesni prestiž koji je skroz bez temelja. Jasno je da se ovakav način rada nesmiije trpjeti, a i šteti krajnim ciljevima borbe za koju je naš narod dao tolike žrtve.

Da je tomu tako mnogo su krivi i članovi NOO-a što ne raspravljaju potrebe kao i podavanja naroda, na javnim sastancima.

Kako vidimo iz napred izloženog najvažniji zadatak je:

- 1) Čim tjesnija povezanost NOO-a sa narodom, a koji će se najlakše odraziti u toliko puta već naglašavanju polaganju računa pred narodom,
- 2) Uskladiti rad NOO-a i njihovih pomoćnih organa (raznih komisija).
- 3) Najveća kontrola NOO-a nad svim radovima i po svim poljima rada.

Što se tiče strogo administrativnog rada predložili bi da se u svaki opć. NOO primi po jedna ili dvije omladinke, koje bi se tamo upućivale u administrativni rad, te bi tako odteretile članove NOO-a po administrativnom radu, i na taj bi način članovi NOO-a i Gospodarskih komisija mogli posvetiti više vremena praktičnom radu na terenu.

Zadatak je današnjeg Plenuma da buduć je dosadašnji Predsjednik Kot. NOO-a drug Muhvić otišao na dužnost u Okružni NOO, a isto tako i drugarica Slavica⁸¹ koja je do sada bila član Kot. NOO-a riješena je ove dužnosti, da koaptira dva ili tri do četiri člana u Plenum koji će tada izabrati novog predsjednika a isto tako popuniti prazna mjesta radnog odbora Kotarskog NOO-a odnosno dati ili ne povjerenje dosadašnjem radnom odboru te ga ili smjeniti potpunoma ili pojedinačno već prema nahođenju.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!

R I A S S U N T O

ATTIVITA DEL COMITATO DISTRETTUALE POPOLARE DI LIBERAZIONE
DI ČABAR CONFORME AI DOCUMENTI DELLA SEDUTA PLENARIA
TENUTASI IL 25 NOVEMBRE 1944

Il Comitato Distrettuale Popolare di Liberazione di Čabar è stato formato nel giugno 1943. Con questo aiuto la zona dei comuni di Čabar, Gerovo, Plešće, Prezid e Tršće è diventata anche formalmente un'unità territoriale-amministrativa a parte del distretto di Gorski kotar. Fino all'inizio di settembre il C. D. P. L. ope-

⁸⁰ Riječ otipkana ispred riječi *iznimke* križana je strojem.

⁸¹ Slavica Kilepac.

rava illegalmente, e poi, eccetto il breve periodo dell'occupazione tedesca dall'ottobre al novembre del 1943, rimane l'unico organo riconosciuto dalla popolazione di quest'area come organo legale del potere civile.

i. ep⁰M pia

Nel luglio 1944 all'interno del C. D. P. L. viene costituito il Comitato esecutivo e il Plenum, e alla fine di quel mese, dopo le elezioni del Comitato Distrettuale del Fronte Nazionale di Liberazione Jugoslavo (JNOF), il C. D. P. L. diventa anche formalmente e legalmente l'organo del potere del nuovo stato jugoslavo. Il verbale della seduta plenaria del 25 ottobre 1944, il quale si rende noto, mostra molto bene il lavoro del C. D. P. L. di Čabar nell'ambito dell'risanamento, del rilancio e miglioramento dell'economia, la sua cura dell'educazione e dell'istruzione dei bambini e giovani, la sua preoccupazione della difesa sanitaria della popolazione e della difesa sociale delle famiglie povere, delle famiglie dei combattenti del E. P. L. e degli invalidi di guerra, ma anche la sua attività come organo amministrativo e magistrato supremo del nuovo stato jugoslavo nel territorio del distretto bellico di Čabar.